

Erazem iz Rotterdama

Duhovna gostija

Prevod Tomaž Potočnik

Pogovori Erazma iz Rotterdama, ki so danes veliko manj znani kot Hvalnica norosti, so bili eden največjih založniških uspehov 16. stoletja. Že za časa avtorjevega življenja je, če štejemo tudi prevode, krožilo več kot sto izdaj, še sto drugih pa od avtorjeve smrti (1536) do konca 16. stoletja. Ostri napadi, ki jih je knjiga doživela, in polemike, ki jih je spodbudila, pričajo o njeni splošni razširjenosti in odmevnosti. »Zelo malo knjig je povzročilo toliko hrupa kot Erazmovi Pogovori,« beremo v Baylovem *Dictionnaire*.¹

Morda jih je imel Erazem prav zaradi tega tako rad: *Colloquia [...], autori suo tam iucunda*, kot piše Étienne Dolet.² Zakaj bi jim sicer posvetil tako velik del svojega življenja in jih v petnajstih letih razširil z osemdeset strani na osemsto?

Prvi *Pogovori* so začeli nastajati leta 1497. Erazem se je v mučnih letih svojega študija v Parizu delno preživljal s poučevanjem. V ta namen je sestavil knjižico osnovnih latinskih fraz, s katerimi je želel učencem predstaviti, kako se v olikani družbi pozdravlja, odzdravlja, zavrača, izreka povabila, izraža čustva itd.

Pravzaprav si Erazem teh prvih formul sploh ni zamislil kot dialoge. V dialoge jih je priredil eden izmed njegovih učencev, *Augustinus Caminadus*. Ti dialogi so našli pot v Frobnovo tiskarno ter – ne da bi Erazem za to vedel – izšli leta 1518 z naslovom *Familiarium colloquiorum formulae* in s predgovorom Beata Renana.³ Erazmu to sprva nikakor ni bilo všeč, a mu ni preostalo drugega, kot da se sprijazni. Oskrbel je obširne popravke in že naslednje leto (1519) je izšla prva od številnih izdaj *Pogovorov (Colloquia)*. Do leta 1533 so se tudi večkrat na leto vrstile nove izdaje, v katerih je Erazem

1 P. Bayle, *Dictionnaire historique et critique*, 2. zvezek (Amsterdam, 5. izd., 1740), 387.

2 E.-V. Telle, ur., *Erasmianus sive Ciceronianus d'Etienne Dolet (1535)* (Ženeva, 1974), 46.

3 *Beatus Rhenanus*, alzaški humanist. Bil je Erazmov prijatelj in sodelavec založnika Frobna.

dopolnjeval in spreminjal stare dialoge ter dodajal nove.⁴

V prvih nekaj izdajah so najpomembnejše mesto zasedali »šolski« dialogi, kmalu pa so jih začeli nadomeščati pravcati filozofski pogovori v vseh mogočih situacijah: od prepira dveh prodajalcev rib na tržnici do pogovora poročenih žensk o svojih zakonskih življenjih, pa vse do svečanih simpozijev v Platonovem slogu. Erazem jih je pisal od leta 1519 do leta 1533, torej skoraj 15 let, zato si lahko predstavljamo, da je za marsikaterega dobil navdih pri resničnih dogodkih in osebah. Nekatere sogovornike je tako s precejšnjo gotovostjo mogoče povezati z resničnimi Erazmovimi sodobniki; nemalo je seveda takšnih, s katerimi je bil v trenutku pisanja v sporu. V pogovorih so, kot je za Erazma značilno, resne in lahkotne teme ter aktualni dogodki prepredeni s humorjem in satiro.

Eden Erazmovih najbolj priljubljenih dogajalnih okvirov je bil pogovor ob jedi, torej simpozij, ki je bil v renesansi izjemno priljubljena literarna vrsta.

Najbolj znan in izpopolnjen pogovor te vrste je prav *Duhovna gostija*. Prvi del je bil objavljen marca leta 1522 (in sicer le uvodni del, v katerem Evzebij in Timotej razpravljata o tem, ali je za filozofa primernejše mesto ali podeželje), celotno besedilo pa poleti istega leta.⁵

Velik del privlačnosti tega pogovora izhaja iz slikovitega in podrobnega opisa Evzebijevega⁶ posestva (*praediolum suburbanum*). Sklepamo lahko, da ta opis združuje različne vrtove in hiše, ki jih je Erazem poznal iz resničnega življenja ter iz renesančne in klasične literature. Evzebij povabljenecem razkaže lično urejene vrtove, slikarije, knjižnico in galerije. Po tem na videz neformalnem začetku žena in dekla pokličeta h kosilu, kjer se udeleženci in njihove sence⁷ izzivalno⁸ mastijo z mnogimi dobrotami, ki jih priskrbi Evzebij, ter razpravljajo o nekaterih težavnih mestih iz Svetega pisma, o nesmiselnosti krščanskega obredja in pomanjkanju prave vere, prostora pa ne zmanjka niti za občudovanje nekaterih literarnih del iz klasične antike. Vse te razprave nedvomno odražajo Erazmove lastne poglede na teologijo, filozofijo in aktualno burno dogajanje na področju religije.

Resna tematika v tem dialogu ne dopušča veliko prostora za šale, norčije in satiro, ki smo jih vajeni iz drugih dialogov, a je bil kljub temu vedno med najbolj občudovanimi. Poleg njegove literarne odličnosti, ki ni nevredna primerjave s platonskimi in še bolj s ciceronskimi prototipi, spretno prelivanje klasičnih in krščanskih tem izvrstno ilustrira duh krščanskega humanizma, ki ga povezujemo z Erazmom. Toda kljub izrazitemu občudovanju poganskih avtorjev in njihovih del imajo krščanske teme pomembnejše mesto, Kristus pa

4 Prvo in za nekatere še vedno najboljšo študijo zaporednih izdaj in postopnih razširitev je priskrbel P. Smith, *A key to the Colloquies of Erasmus*, Harvard theological studies (Cambridge, MA, 1927). Glej tudi F. Bierlaire, *Erasmus et ses colloques: le livre d'une vie* (Ženeva, 1977).

5 P. Smith, *A key to the Colloquies of Erasmus*, Harvard theological studies (Cambridge, MA, 1927).

6 Gostitelj, ki najverjetneje pooseblja Erazmovega prijatelja in založnika Frobna.

7 *Umbræ*, kot Erazem imenuje spremljevalce svojih povabljenec.

8 Erazem je med drugim nasprotoval strogim zapovedim glede posta.

je eden od glavnih povablencev (glej str. 104).

Dialog od začetka do konca predstavlja idealno vzgojno okolje, ki ga je priporočal Erazem v resnejših pedagoških delih: ločeno od sveta izkušenj, popolnoma nadzorovano, moralno in krščansko. Svet Duhovne gostije pa je tudi krasno zatočišče za samotarska krščanska reformatorja, kakršna sta Evzebij in Erazem, da se lahko iz njega občasno podajata na odrešilne pohode⁹ v propadajoči svet.¹⁰

Prevod sledi latinskemu besedilu v izdaji Welzig, W., ur. in prev. *Erasmus von Rotterdam: Vertraute Gespräche*. 6. zvezek. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1995: 20–123.

DUHOVNA GOSTIJA

Evzebij. Timotej. Teofil. Hrizoglot. Uranij.

EVZEBIJ Zdaj, ko je na poljih vse zeleno in človeka spravlja v dobro voljo, prav ne morem verjeti, da obstajajo ljudje, ki imajo raje zakajena mesta.

TIMOTEJ Ne uživajo vsi ob pogledu na cvetlice, zelene travnike, izvire in reke. In tudi če uživajo, pač obstajajo stvari, ki jih veselijo še bolj. Tako bi lahko rekli, da se užitek z užitkom zbija, kakor klin s klinom.

EVZEBIJ Najbrž govoriš o oderuhih ali kakšnih skopuških barantačih, ki so jim na moč podobni.

TIMOTEJ Tako je, pa ne samo o njih, dragi moj, temveč o številnih drugih, vse do duhovnikov in menihov, ki se zaradi zaslužka raje zadržujejo v mestih, in sicer v tistih najbolj vrvečih. In ne sledijo Pitagorovim ali Platonovim naukom, temveč naukom nekega slepega meniha, ki najbolj uživa, ko ga tlačijo množica ljudi, saj je, kot je rekel, zaslužek tam, kjer so ljudje.

EVZEBIJ Pusti slepce in njihov zaslužek. Mi smo filozofi.

TIMOTEJ Tudi filozof Sokrat je imel raje mesta, ker je bil strasten učenec in se je imel v mestih iz česa učiti. Na deželi so drevesa in vrtovi, izviri in reke, ki so sicer paša za oči, a ne govorijo in zato tudi ničesar ne učijo.

EVZEBIJ Nekaj je na tem, da se sam sprehajaš po deželi, kakor pravi Sokrat. Čeprav po mojem narava ni nema, temveč ima veliko po-

⁹ Glej zaključek dialoga, kjer se Evzebij odpravi na potovanje, da bi razrešil spor in nudil tolažbo umirajočemu.

¹⁰ Glej W. A. Rebhorn, »Erasmian Education and the 'Convivium religiosum'«, *Studies in Philology* 69 (1972), 131–49.

- vedati in lahko razmišljujočega veliko nauči, če zna prisluhnuti in razumeti. Kaj drugega kot modrost in dobroto Boga stvarnika pa oznanja to prijetno obličje zelene narave? Koliko je Sokrat v svoji samoti naučil Fajdra in koliko se je sam naučil od njega!
- TIMOTEJ Če bi se zbralo nekaj takšnih ljudi, bi bilo bivanje na deželi prav prijetno!
- EVZEBIJ Ali bi torej poskusili? Nedaleč od mesta imam posestvo, ne veliko, a lepo negovano. Jutri vas tja povabim na kosilo.
- TIMOTEJ Preveč nas je, pojedli bomo vse, kar je na tvojem posestvu.
- EVZEBIJ O ne, vsa pojedina bo zelenjavna, iz doma pridelane hrane, kot bi rekel Horacij. Še za vino bo poskrbel kraj sam. Lubenice, melone, fige, hruške, jabolka in orehe ponujajo drevesa skorajda sama od sebe, tako kot na Otokih blaženih, če kaže verjeti Lukijanu.¹¹ Morda pride iz kokošnjaka še kakšna kokoš.
- TIMOTEJ Tega pa res ne moremo zavriniti.
- EVZEBIJ Vsak pa lahko po želji pripelje še svojo senco. In ker ste štirje, nas bo potem ravno toliko kot Muz.
- TIMOTEJ Prav.
- EVZEBIJ Od vas bi želel samo to, da prinesete s seboj vsak svojo začimbo. Jaz bom postregel le hrano.
- TIMOTEJ O kateri začimbi govoriš? O popru ali sladkorju?
- EVZEBIJ Ne, o nečem cenejšem, vendar okusnejšem.
- TIMOTEJ O čem torej?
- EVZEBIJ O lakoti. Danes ji privoščite nekoliko skromnejšo večerjo, jutri pa bomo želodce spodbudili s prijetnim sprehodkom. Tudi za to bomo izkoristili mojo deželico. Kdaj pa bi vam ustrezalo obedovati?
- TIMOTEJ Ob desetih, ko še ni prevroče.
- EVZEBIJ Bom poskrbel za to.
- ***
- FANT Gospodar, gostje so pred vrati.
- EVZEBIJ Lepo od vas, da ste prišli. Še bolj pa mi je všeč to, da ste prišli zgodaj, skupaj s svojimi sencami, ki sem jih prav zares vesel. Obstajajo namreč nevljudno vljudni ljudje, ki gostitelja mučijo z zamujanjem.
- TIMOTEJ Zgodaj smo prišli zato, da bo dovolj časa, da si dodobra ogledamo tale tvoj dvorec, o katerem z vseh koncev slišimo, da je

11 V šaljivem potopisu Ἀληθῆ διηγήματα Lukijana iz Samosate.

- poln krasot, ki zvesto pričajo o gospodarjevem značaju.
- EVZEBIJ Videli boste dvorec, ki je vreden takšnega kralja, kot sem jaz. Meni je vsekakor ljubše gnezdece kot kakršenkoli dvorec. In če je kralj tisti, ki živi svobodno in kakor mu prija, potem sem jaz zagotovo kralj. A po mojem je bolje, da si, dokler čakamo, da kuharica pripravi zelenjavo in je vročina še znosna, ogledamo naše vrtove.
- TIMOTEJ A imaš še kakšnega poleg tega? Tale je prav zares čudovito negovan in s svojim očarljivim videzom toplo sprejme vsakogar, ki vstopi vanj.
- EVZEBIJ Naj si torej tu vsak natrga nekaj rožic in vejic, da ne bo vonj v hiši komu neprijeten. Ni vsem prijeten isti vonj. Kar naberite si, kar želite. Nikar se ne zadržujte – vse kar tu zraste, je tako rekoč za vse. Dvoriščna vrata so namreč zaprta le ponoči.
- TIMOTEJ Oho, Petra imaš na vratih.
- EVZEBIJ Raje imam njega za čuvaja kot razne Merkurje, Kentavre in ostale prikazni, ki jih nekateri slikajo na svoja vrata.
- TIMOTEJ Za kristjana se to tudi bolj spodobi.
- EVZEBIJ Moj čuvaj pa tudi ni nem. Prišleka nagovori v treh jezikih.
- TIMOTEJ Kaj pa pravi?
- EVZEBIJ Kar sam si preberi.
- TIMOTEJ Nekoliko predaleč sem, da bi lahko videl.
- EVZEBIJ Izvoli očala, da boš kot kakšen Linkej.
- TIMOTEJ Latinske besede vidim. SI VIS AD VITAM INGREDI, SERVA MANDATA. Matthaei cap. 19.¹²
- EVZEBIJ Zdaj pa preberi grški napis.
- TIMOTEJ Tega sicer vidim, a ga ne razumem. Zato bom to nalogo odstopil Teofilu, ki ves čas nekaj žvrgoli po grško.
- TEOFIL Μετανοήσατε καὶ ἐπιστρέψατε. Πράξεων τῷ τρίτῳ.¹³
- HRIZOGLOT Jaz pa se lotim hebrejščine.
.יְהוָה בְּאֵמֶנֶת וְיִתְקַיֵּם¹⁴
- EVZEBIJ Ali se vam zdi nevljuden vratar, ki nemudoma opomni, da naj se varujemo grehov in stremimo k pobožnosti, da življenja ne dosežemo prek Mojzesovih del, temveč po evangeljski veri in nazadnje, da spoštovanje evangeljskih zapovedi vodi do večnega življenja?

12 »Če pa hočeš priti v življenje, se drži zapovedi!« (Mt 19.17)

13 »Pokesajte se torej in se spreobrnite.« (Apd 3.19)

14 »Pravični pa bo živel v svoji veri.« (Hab 2.4)

- TIMOTEJ Glejte, takoj na desni pa ob prihodu zagledamo izjemno lepo kapelico. Na oltarju je Jezus Kristus, ki zre v nebesa k Očetu in svetemu Duhu, ki nas spremljata od zgoraj, in proti njima moli desnico, z levico pa kakor da vabi in pozdravlja mimoidoče.
- EVZEBIJ In tudi ta ni brez besed. Ali vidite latinske besede? EGO SUM VIA ET VERITAS ET VITA.¹⁵ In po grško: Ἐγὼ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα.¹⁶ In še hebrejsko: ¹⁷אֲנִי-הֵאֱלֹהִים וְיֵשׁוּעַ מֶשֶׁךְ הַקָּדוֹשׁ קִבְּרֵי מְלָא.
- TIMOTEJ S prav zares čudovitim znamenjem nas pozdravlja gospod Jezus.
- EVZEBIJ Da se ne bi zdeli nevljudni, se morda spodobi odzdraviti mu in ga prositi, naj – ker smo sami nemočni – v svoji neizmerni dobroti ne pusti, da bi kdaj zašli s poti odrešitve, temveč nas, potem ko se rešimo senc judovstva in slepil tega sveta, prek evangelske resnice vodi v večno življenje – da nas torej on sam po sebi privede k sebi.
- TIMOTEJ To je nadvse pravično in že sam videz kraja nas spodbuja k molitvi.
- EVZEBIJ Veliko gostov privlači ljubkost tega vrta. A skoraj pri vseh se je uveljavila navada, da ne gredo mimo Jezusa, ne da bi ga pozdravili. Namesto gnusnega Priapa sem ga postavil kot čuvaja ne samo svojega vrta, temveč vsega, kar imam, pa tudi duše in telesa. Kot vidite, je tu tudi izvirček, ki s svojimi zelo zdravilnimi vodami prav prijetno brbota in precej spominja na tisti edinstveni izvir,¹⁸ katerega nebeške vode poživljajo vse trpeče in obremenjene in h kateremu zdihuje duša, izčrpana od naddlog tega sveta, podobno kot jelen, ki ga je mučila žeja, potem ko se je pogostil s kačjim mesom, kot pravi Psalmist.¹⁹ Vsakdo, ki ga muči žeja, se lahko tu zastonj napije. Nekateri se iz pobožnosti poškropijo z vodo, nekateri tudi pijejo, pa ne zaradi žeje, temveč iz verskih razlogov. Vidim, da se kar neradi odtrgate od tega kraja. Zdaj pa ura kliče, da obiščemo tisti bolj urejen vrt, ki ga v štirikotniku obdajajo zidovi mojega dvorca. Če v dvorcu kaj, kar je vredno obiskati, si boste to ogledali po kosilu, ko nas bo sončna vročina kakor školjke več ur zadrževala v hiši.
- TIMOTEJ Oho, zdi se mi, kot da bi gledal Epikurjeve vrtove.
- EVZEBIJ Ves ta kraj je namenjen užitku, a tistemu častivrednemu, ob

15 »Jaz sem pot, resnica in življenje.« (Jn 14.6)

16 »Jaz sem alfa in omega.« (Raz 21.6)

17 »Pridite, sinovi, poslušajte me. Strahu Gospodovega vas bom učil.« (Ps 34.12)

18 Prim. Jn 4.14.

19 Ps 42.2.

- katerem si napaseš oči, osvežiš nosnice in poživiš duha. Tu rastejo samo dišeče zeli, in sicer ne kakršnekoli, temveč le najbolj izbrane. Vsaka vrsta je v svoji gredici.
- TIMOTEJ Pri tebi, kolikor vidim, tudi zeli govorijo.
- EVZEBIJ Tako je. Nekateri imajo bogato opremljene domove, moj pa je precej zgovoren – da se ne bi kdaj zdelo, da tu samevam. To ti bo še bolj jasno, ko ga boš videl v celoti. Zelišča so razdeljena po skupinah, vsaka skupina pa ima tablico z napisom. Kot na primer tale majaron. »Ne dotikaj se me, svinja,« pravi, »moj vonj ni zate.« Svinje ga namreč nikakor ne prenesejo, čeprav diši prečudovito. Na ta način ima vsaka vrsta svojo oznako, ki pove nekaj značilnega za to rastlino.
- TIMOTEJ Še nikoli nisem videl česa lepšega, kot je ta izvireček, ki se tu na sredi kar nekako nasmiha rastlinam in jim ponuja osvežitev ob hudi vročini. Toda ta struga – ki tako milo razkazuje vso to vodo, deli vrt na enaka dela in za katero se zdi, da se rastline z obeh strani razposajeno ogledujejo v nji, kot v kakšnem ogledalu – ali je iz marmorja?
- EVZEBIJ Dobro vprašanje – od kod zdaj tu marmor? Ta marmor je ponaredek iz zdrobljenega kamenja, ki mu je dodana prevleka sijoče bele barve.
- TIMOTEJ Kam pa vodi ta ljubki potoček?
- EVZEBIJ No, pa poglej zdaj to človeško nehvaležnost: potem ko dodobra razveseli naše oči, teče skozi kuhinjo, od koder odplakne nesnago v kanalizacijo.
- TIMOTEJ Moj bog, to je prav kruto.
- EVZEBIJ Kruto bi bilo, če ga ne bi dobrotla večne božje previdnosti ustvarila tudi za takšno uporabo. Potemtakem smo tudi kruti, ker Sveto pismo, ki je še veliko prijetnejši izvir od tegale in nam je bil dan, da si očistimo in osvežimo duše, onesnažujemo s svojimi grehi in slabimi poželenji ter tako zlorablamo tako nepopisen božji dar. Te vode namreč ne zlorablamo, če jo uporabljamo za različne namene, za katere nam jo je dal Bog, ki daje ljudem vsega v obilju.
- TIMOTEJ Popolnoma res je, kar si povedal. Zakaj pa je zelena tudi ročno izdelana ograja krog vrta?
- EVZEBIJ Zato, da ne bi bilo nič nezelenega. Nekateri imajo raje rdečo, ki, ko jo dodamo zelenju, še poudari privlačnost vrta. Meni pa bolj prija tale. Vsak ima pač svoj okus in tako je tudi pri vrtnarjenju.

- TIMOTEJ Toda prijetnost vrta, ki je sam po sebi nadvse mikaven, precej kazijo tiste tri poti.
- EVZEBIJ Na teh poteh se posvečam študiju ali se sprehajam, sam ali ob pogovoru s prijateljem. Če mi prija, pa vzamem s seboj tudi kaj za pod zob.
- TIMOTEJ Ti stebri, ki v enakomernih presledkih podpirajo zgradbo in razveseljujejo oko s čudovito paleto barv, ali so marmorni?
- EVZEBIJ Iz istega marmorja kot struga.
- TIMOTEJ Kako prijetna prevara. Prisegel bi bil, da gre za marmor.
- EVZEBIJ Zato pa pazi, da ne boš na slepo verjel ali prisegal. Videz neredko vara. Kar nam manjka moči, nadomestimo s spretnostjo.
- TIMOTEJ Torej ti ni bil dovolj tako sijajen in lično urejen vrt in si si moral zato naslikati še druge?
- EVZEBIJ V enem samem vrtu ni bilo mogoče zajeti vseh rastlin. Poleg tega nam je v dvojen užitek, ko gledamo, kako naslikana roža tekmuje z živo. V eni občudujemo spretnost narave, v drugi slikarjev talent, v obeh pa dobroto Boga, ki nam je vse to darežljivo dal v uporabo in je v vseh rečeh enako čudovit in ljubezniv. Poleg tega pa pravi vrt ni vedno zelen in rože ne živijo ves čas. Tale tu pa živi in razveseljuje tudi sredi zime.
- TIMOTEJ Diši pa ne.
- EVZEBIJ Po drugi strani pa zanj ni treba skrbeti.
- TIMOTEJ Samo očem ugaja.
- EVZEBIJ To je res, a to počne v nedogled.
- TIMOTEJ Tudi slika se postara.
- EVZEBIJ Drži, vendar živi dlje od nas in starost ji doda še dodatno očarljivost, medtem ko jo nam odvzame.
- TIMOTEJ Kako si želim, da ne bi imel prav.
- EVZEBIJ Na tem sprehajališču, ki vodi proti zahodu, uživam jutranje sonce. Na tem, ki se razteza proti vzhodu, se včasih sončim. Na tem, ki vodi proti jugu, a se odpira proti severu, si odpohčujem ob sončni pripeki. Če želite, se lahko sprehodimo, da si jih pobliže ogledate. Glejte, še tla so zelena. Tudi mozaiki se namreč ponašajo s prijetnimi barvami in nas razveseljujejo z naslikanim cvetjem. Ta gaj, ki ga vidite naslikanega na tejle celotni steni, prikazuje prav živahno predstavo. Vsako izmed dreves, ki jih vidite, je svoje vrste, vsa pa precej dobro posnemajo svojo naravno podobo. Tudi vse ptice, ki jih boste opazili, so različnih vrst, zlasti redkih in takšnih, ki izstopajo po tej

ali oni lastnosti. Čemu pa bi slikali gosi, kokoši in race? Spodaj vidite štirinožne živali in tiste ptice, ki živijo na zemlji, tako kot štirinožci.

- TIMOTEJ Čudovita raznolikost in nič ne stoji pri miru. Prav ničesar ni, kar ne bi nečesa počelo ali govorilo. Kaj nam sporoča sova, ki jo je komaj videti tamle v krošnji?
- EVZEBIJ Ker je Atenka, nam govori po grško. Σωφρόνει, pravi, οὐ πᾶσιν ἴπτημι.²⁰ Govori nam, naj ravnamo pametno, saj se nepremišljenost ne konča vedno srečno. Tu je orel raztrgal zajca, medtem ko skuša skarabej zaman posredovati. Zraven njega je stržek, tudi sam orlov smrtni sovražnik.
- TIMOTEJ Kaj nosi ta lastovka v kljunu?
- EVZEBIJ Krvavi mleček. Ta namreč povrne vid njenim mladičem. Ali vas njegova oblika na kaj spominja?
- TIMOTEJ Kakšna čudna vrsta kuščarja pa je to?
- EVZEBIJ To ni kuščar, temveč kameleon.
- TIMOTEJ Ali je to tisti kameleon, ki je slaven zaradi svojega dolgega imena? Jaz pa sem mislil, da mora biti ta zverina večja od leva, če ga še po imenu prekaša.
- EVZEBIJ Ta kameleon ima ves čas odprta usta in je ves čas lačen. Tole drevo je figovec in samo njemu grozi, sicer je neškodljiv. Seveda pa je strupen, zato ne smemo podcenjevati te zevajoče zverinice.
- TIMOTEJ Barve pa ne spreminja.
- EVZEBIJ To je res, in sicer zato, ker stoji pri miru. Takoj ko bi se premaknil, bi videli, da je lahko tudi druge barve.
- TIMOTEJ Kaj pa pomeni tale piskač?
- EVZEBIJ Ali ne vidiš kamele, ki pleše v bližini?
- TIMOTEJ Prav nenavadno predstavo vidim. Kamela pleše, opica pa igra na piščal.
- EVZEBIJ Ob kakšni drugi priložnosti si boste lahko vsako stvar posebej in zlagoma ogledovali tudi tri dni, zdaj pa naj bo dovolj, da vse skupaj samo preletimo. Na tej strani so zelo natančno naslikane vse rastline, ki imajo kakšno posebnost. In kot boste po pravici opazili, je tu še tako hitro delujoče strupe varno gledati in se jih celo dotikati.
- TIMOTEJ Glej ga, škorpijona, redko nadlogo v teh krajih, medtem ko je

20 »Razsodno ravnaj, ne priletim k vsakomur.«

- v Italiji precej pogost. Čeprav se mi njegova barva na sliki ne zdi ustrezna.
- EVZEBIJ Kako pa to?
- TIMOTEJ Ker so v Italiji bolj črni, tale tu je preveč bled.
- EVZEBIJ Ali ne prepoznaš rastline, v katere list se je zapletel?
- TIMOTEJ Pravzaprav ne.
- EVZEBIJ Nič nenavadnega. Na naših vrtovih namreč ne raste. To je preobjeda. Njen strup je tako močan, da škorpion ob stiku z njim otpne, pobledi in mora priznati poraz. A za strup, ki ga je prizadel, bo našel zdravilo v drugem strupu. V bližini vidite obe vrsti teloha. Če se bo škorpionu uspelo izmotati iz lista preobjede in doseči beli teloh, se mu bo povrnila prejšnja moč, saj bo ob stiku z dvema različnima strupoma otrplost popustila.
- TIMOTEJ Torej je s tem škorpionom konec. Nikoli se namreč ne bo izmotal iz preobjedinega lista. Ali tu govorijo tudi škorpioni?
- EVZEBIJ Ja, in sicer grško.
- TIMOTEJ Kaj pa pravi?
- EVZEBIJ Εὔρε Θεὸς τὸν ἀλιτρόν.²¹ Tu vidite poleg rastlin tudi vse vrste kač. Tule je bazilisk z ognjenimi očmi, ki je strah in trepet tudi za najsmrtonosnejše strupe.
- TIMOTEJ Tudi ta nekaj govori.
- EVZEBIJ »Morali bi me sovražiti, a se me samo bojijo,« pravi.
- TIMOTEJ Zares kraljevske besede.
- EVZEBIJ Nasprotno, prav nič kraljevske, temveč tiranske. Tule se kuščar bori s kačo. Tu preži dipsas,²² skrit pod lupino nojevega jajca. Tu vidite pravcato državo mravelj, h katere posnemanju nas vabi oni modri Hebrejec, pa tudi naš Horacij.²³ Tu pa vidite indijske mravlje, ki izločajo zlato in ga čuvajo.
- TIMOTEJ Za božjo voljo, le komu bi lahko bilo dolgčas v tem vrvečem teatru?
- EVZEBIJ Kot sem rekel, ob kakšni drugi priložnosti se boste lahko vsega dodobra nagledali. Zdaj pa si le od daleč oglejte tretjo steno. Na njej so jezera, reke in morja, v njih pa vse vrste posebnih rib. Tu je Nil, v katerem vidite onega delfina, ki ima rad ljudi, kako se bori s krokodilom, človekovim najhujšim sovražnikom. Na bregovih in obalah vidite bitja, ki jih imenujemo

21 »Bog najde grešnika.«

22 Vrsta kače.

23 Prg 6.6 in Horacij *Satire* 1.1.33.

dvoživke, kot so raki, tjujni in bobri. Tu pa je oni grabežljivi polip, ki se je ujel v školjko.

TIMOTEJ Kaj pa pravi ta? Αἶψὼν αἰροῦμαι.²⁴ Slikar je čudovito naslikal prosojno vodo.

EVZEBIJ To je moral storiti, če ne bi potrebovali še kakšne drugačne oči. V bližini je še en polip, ki plava na gladini morja in uživa ob pogledu na liburnike. Vidite lahko tudi električnega skata, ki leži na mivki enake barve in se ga lahko povsem brez skrbi dotaknemo z roko. A pohiteti moramo drugam. Vse tole je sicer paša za oči, trebuha pa ne napolni. Pohitimo pogledat še ostalo.

TIMOTEJ Ali je še kaj drugega?

EVZEBIJ Kmalu boste videli, kaj ponuja zadnji del hiše. Tule vidite precej prostoren vrt, ki je razdeljen na dva dela. V prvem so užitne rastline, kjer vladata moja žena in dekla. V drugem so zdravilne rastline, zlasti takšne, ki se po čem odlikujejo. Na levi je preprost travnik, kjer ni ničesar razen zelene trave. Krog in krog ga obdaja ograja, spletena iz živega trnja. Tu se pogosto sprehajam ali zabavam s prijatelji. Na desni je sadovnjak, v katerem boste, ko bomo imeli več časa, videli veliko tujih dreves, ki jih postopoma navajam na naše podnebje.

TIMOTEJ Pri moji veri, ti prekašaš samega Alkinoa.

EVZEBIJ Tukaj je aviarij, ki meji na zgornje sprehajališče in ga boste videli po kosilu. Videli boste različne vrste ptic in slišali različne glasove. Prav toliko različne pa so tudi po značaju: nekatere družijo sorodstvo in se imajo rade med seboj, med drugimi pa vlada nespravljlivo sovraštvo. Vse pa so tako krotke in nežne, da če je okno aviarija odprto, med kosilom priletijo na mizo in ti kar iz roke jedo. Ko se včasih sprehajam po visečem mostu, ki ga vidite tamle, in se pogovarjam s kakšnim prijateljem, prihrutajo zraven, poslušajo in sedajo na ramena ali roke – prav nič več se ne bojijo, ker čutijo, da jim ne bo nihče storil ničesar žalega. Na koncu sadovnjaka kraljujejo čebele. Tudi to je kar lepa predstava. Zdaj pa vam več ne pustim gledati, da ostane še kaj, kar vas bo pozneje pritegnilo k ponovnemu ogledu. Po kosilu vam pokažem še ostalo.

FANT Žena in dekla tarnata, da bo kosilo postano.

EVZEBIJ Reci jima, naj bosta potrpežljivi. Že prihajamo. Umijmo se, prijatelji, da pridemo k mizi s čistimi rokami in srci. Če je miza

24 »Ugrabljen sem, ko grabim.«

že za pogane nekaj svetega, mora biti še toliko bolj sveta nam kristjanom, ki se ob njej spomnimo na presveto gostijo, ki jo je imel Kristus s svojimi učenci na zadnji večer. Zaradi nje je prišlo v navado umivanje rok, da lahko tisti, ki jim je v srcu morda ostalo kaj sovraštva, zavisti ali grdobije, to izmijejo, preden pristopijo k mizi in prejmejo hrano. Mislim namreč, da hrana tudi bolj koristi telesu, če jo zaužijemo s čistim srcem.

- TIMOTEJ To imaš pa čisto prav.
- EVZEBIJ Prav zato nam je dal Kristus zgled, da moramo obrok začeti z molitvijo – po mojem namreč zato v Evangeliju pogosto bremo, kako blagoslavlja kruh in se zanj zahvaljuje očetu, preden ga razlomi – in ga z molitvijo tudi zaključiti. Če se strinjate, vam bom zmolil hvalnico,²⁵ ki jo sveti Hrizostom čudovito slavi v neki homiliji in jo tudi razloži.
- TIMOTEJ Prav radi jo bomo slišali.
- EVZEBIJ Blagoslovljeni Bog, ki me hraniš od mladosti in daješ hrano vsem bitjem, z radostjo in veseljem napolni naša srca, da bomo v obilju vsega, kar potrebujemo, radodarni z dobrimi deli, v Jezusu Kristusu, našem gospodu; z njim in svetim Duhom ti bodi slava, čast in oblast na vse veke.
- TIMOTEJ Amen.
- EVZEBIJ Zdaj pa kar k mizi, vsak s svojo senco. Tvojim častitljivim letom pripada častno mesto, Timotej.
- TIMOTEJ Z eno besedo si zajel vso mojo častitljivost. Samo v tem namreč prekašam ostale.
- EVZEBIJ O ostalih zaslugah naj razsoja Bog, mi upoštevamo samo to, kar lahko vidimo. Sofronij, prisedi. Teofil in Evlalij, vidva zasedita desno stran mize, Hrizoglot in Teodidakt bosta sedela na levi. Uranij in Nefalij vidva zasedita mesti, ki sta še prosti. Jaz pa bom stražil tale vogal.
- TIMOTEJ Ni govora. Gostitelju pripada častno mesto.
- EVZEBIJ Vsa ta hiša je moja in hkrati vaša. Če mi dovolite odločati v svojem kraljestvu, bo gostitelju pripadlo mesto, ki si ga sam izbere. Upam, da se bo Kristus, ki polepša vsako stvar in brez katerega ni nič zares prijetno, pridružil tej naši gostiji in s svojo prisotnostjo razveseljeval naše duše.
- TIMOTEJ Upam, da nas bo počastil in prišel. Toda kje bo sedel, ko smo pa že vse zasedli?

²⁵ *Patrologia Graeca* 58.545.

- EVZEBIJ Naj pride v vse sklede in vse kozarce, da ne bo ničesar, kar ne bi imelo okusa po njem. Predvsem pa naj prodre v naše duše. Da pa bo še raje prišel in da bomo bolj vredni takšnega gosta, bomo, če vam je prav, poslušali kratko berilo iz Svetega pisma, vendar tako, da lahko medtem, kolikor želite, segate po jajcih in solati.
- TIMOTEJ To bomo počeli z veseljem, poslušali pa še raje.
- EVZEBIJ Ta navada se mi zdi koristna iz več razlogov, saj se na ta način izogneš neumnim zgodbicam, ponudi pa se tudi snov za plodovit pogovor. Nikakor se namreč ne strinjam s tistimi, ki mislijo, da gostija ni živahna, če ne prekipeva od trapastih in pohujšljivih zgodb in če ne odmeva od nespodobnih pesmic. Prava radost izvira iz čiste in poštene vesti, zares veseli pogovori pa so tisti, v katerih z veseljem govorimo in poslušamo, vedno pa se jih radi tudi spominjamo – ne pa takšni, ki se jih kmalu sramujemo in nas zaradi njih grize vest.
- TIMOTEJ Da bi le vsi temeljito pretehtali te nadvse resnične besede!
- EVZEBIJ In poleg tega, da so zanesljivo izredno uporabne, postanejo tudi prijetne, če jim le daš vsaj en mesec, da se jih navadiš.
- TIMOTEJ Potem je najbolj priporočljivo, da se jih zelo dobro navadiš.
- EVZEBIJ Beri, fant, jasno in glasno.
- FANT »Kraljevo srce je v gospodovi roki, kakor vodni prekopi, usmerja ga, kamor mu je ljubo. Človeku se zdi vsaka njegova pot pravilna, gospod pa preizkuša srca. Gospodu sta usmiljenije in pravičnost ljubša kakor daritev.«²⁶
- EVZEBIJ Dovolj je. Bolje je, da se temeljito seznanimo z manj stvarmi, kot da jih naveličano pogoltnemo cel kup.
- TIMOTEJ Seveda je bolje, pa ne samo v tem primeru. Plinij priporoča, naj Ciceronovih Dolžnosti nikoli ne spustimo iz rok. In po mojem bi bilo vsekakor dobro, da bi se jih vsi naučili na pamet, predvsem pa tisti, ki jim je usojeno vodenje države. In tale knjižica pregovorov²⁷ se mi je vedno zdela vredna, da jo nosim s seboj.
- EVZEBIJ Ker sem vedel, da bo kosilo pusto in skromno, sem priskrbel to začimbo iz Svetega pisma.
- TIMOTEJ Tu ni ničesar, kar ne bi bilo izvrstno. A tudi če bi jedli samo blitvo brez popra, vina in kisa, bi takšno berilo začinilo vse.

²⁶ Prg 21.1–3.

²⁷ Gre za Salomonove pregovore.

- EVZEBIJ Meni pa bi bilo vendarle še bolj všeč, če bi to, kar poslušam, tudi temeljito razumel. Ko bi bil le med nami kak pravi teolog, ki bi vse to ne samo razumel, temveč tudi s srcem dojel. Nisem prepričan, ali se smemo mi laiki pogovarjati o teh rečeh.
- TIMOTEJ Jaz pa sem prepričan, da se smejo celo mornarji, če le niso toliko predrzni, da bi o njih prehitro sklepali. Morda pa nas bo navdihnil tudi Kristus, ki je nekoč obljubil, da bo prisoten, kjerkoli se bosta srečala dva, da bi razpravljala o njem.²⁸
- EVZEBIJ Kaj pa, če bi si med nami devetimi razdelili tiste tri povedi?
- TIMOTEJ Zakaj pa ne. Vendar začnimo pri gostitelju.
- EVZEBIJ Naloge ne bom zavrnil, a se bojim, da vas v tem primeru ne bom tako dobro pogostil, kot sem vas s hrano. No, pa dajmo, da me ne boste imeli za muhastega gostitelja. Če odmislimo različne interpretacije, ki so jih o teh vrsticah nakopičili razlagalci, se mi zdi, da je moralni smisel takšen. Na ostale smrtnike lahko vplivamo z opozorili, očitki, zakoni in grožnjami; kraljevo srce, ki se nikogar ne boji, pa se še toliko bolj razjezi če se mu kdo zoperstavi. Kadar se torej kralji o nečem trdno odločijo, je treba popustiti njihovi volji, in sicer ne zato, ker bi vedno želeli dobro, temveč zato, ker Bog njihovo neumnost ali zlobo včasih uporabi za izboljšanje tistih, ki grešijo. Zato je ljudstvu prepovedal, da bi se upirali Nebukadnezarju,²⁹ ko se je odločil, da bo ljudi kaznoval z njegovo pomočjo. Morda je imel Job v mislih prav to, ko je rekel: »Zaradi grehov ljudstva je za vladarja postavil licemernega človeka.«³⁰ Morda spada sem tudi, kar je rekel David, ko je obžaloval svoj greh: »Zoper tebe samega sem grešil, vpričo tebe sem storil hudobijo.«³¹ To ne pomeni, da kralji ne grešijo v ogromno škodo ljudstvu, temveč da ni človeka, ki bil pristojen, da ga obsodi, medtem ko ne more božji sodbi ubežati nihče, pa naj ima še takšno oblast.
- TIMOTEJ Razlaga ni slaba. Toda kaj je mišljeno z vodnimi prekopi?
- EVZEBIJ To lahko pojasnimo s primerjavo. Razburjeno kraljevo srce je divja in neukrotljiva reč. Ni ga mogoče prisiliti k čemurkoli, temveč ga žene lastna sila, kakor da bi ga podžigal božji bes, tako kot morje, ki se prelije na kopno in pogosto spreminja smer, pri čemer se ne meni za polja, zgradbe ali karkoli, kar mu stoji na poti, včasih pa zavije pod zemljo. Če poskušaš to silo zaustaviti ali se jo preusmeriti, ti ne bo uspelo. Enako je z veliki

28 Mt 18.20.

29 Jr 27.8.

30 Jb 34.30.

31 Ps 51.6.

rekami, kot slišimo v zgodbah o Aheloju.³² Manj škode namreč utrpíš, če se prepustiš toku, kot če se na vso moč upiraš.

TIMOTEJ

Torej ni zdravila proti neukrotljivosti slabih kraljev?

EVZEBIJ

Najprej bi bilo morda dobro, da se leva sploh ne spusti v mesto. Druga možnost je, da se z večjo močjo senatorjev, uradnikov in državljanov tako zmanjša njegovo moč, da se ne sprevrže zlahka v tiranijo. Najpomembnejše od vsega pa je, da njegovo srce, ko je še deček in še ne ve, da bo kralj, izoblikujemo v skladu s svetimi nauki. Koristijo tudi prošnje in opozorila, a morajo biti prijazna in pravočasna. Zadnja možnost je, da Boga nenehno prosimo, da bi kraljevo srce spodbujal k dejanjem, vrednim krščanskega kralja.

TIMOTEJ

Le zakaj si se imenoval laika? Če bi doštudiral teologijo, se ne bi tvoje razlage prav nič sramoval.

EVZEBIJ

Če je prava, ne vem. Meni je dovolj, če smisel ni brezbožen in krivoverski. Ustregel sem vaši volji. Zdaj pa bi rad, kot se spodobi za gostije, slišal še kaj od vas.

TIMOTEJ

Če naj povejo svoje mnenje tudi sivi lasje, se mi zdi, da je mogoče za to poved najti tudi nek skritejši pomen.

EVZEBIJ

Verjamem in rad bi ga slišal.

TIMOTEJ

Kralja lahko razumemo kot popolnega moža, ki je ukrotil svoja mesena poželenja in ga zdaj vodi le božji duh. In kdor deluje na ta način, ga morda ni primerno krotiti s človeškimi predpisi, temveč ga moramo prepustiti njegovemu gospodarju, katerega duh ga žene. Ne smemo ga tudi soditi po stvarih, prek katerih slabost nepopolnih ljudi dosega pravo pobožnost, kolikor je pač mogoče. Če pa kdo ravna kako drugače, mu je treba reči skupaj s Pavlom: »Gospod ga je sprejel. naj stoji ali pade, to je gospodova stvar.«³³ In prav tako: »Duhovni človek presoja o vsem, medtem ko o njem ne presoja nihče.«³⁴ Takšnih ljudi naj nihče ne omejuje, Gospod, ki je omejil morje in reke, pa ima srce svojega kralja v roki in ga usmerja, kamorkoli želi. Zakaj bi namreč morali ukazovati nekemu, ki že sam od sebe dela bolje, kot zahtevajo človeški zakoni? Ali ne bi bilo predrzno, če bi z zakoni omejevali človeka, za katerega je popolnoma jasno, da mu vlada božji duh?

EVZEBIJ

Prav res, Timotej, ti nimaš le sivih las, ampak tudi srce, častitljivo od praktične učenosti. Samo želimo si lahko, da bi lahko

³² Velika grška reka, ki izvira v gorovju *Pindos* in se izliva v Jonsko morje.

³³ *Rim* 13,3–4.

³⁴ *1 Kor* 2,15.

- med kristjani, ki bi morali biti vsi takšni kralji, našli več tistih, ki si zaslužijo ta naziv. Toda dovolj smo se zabavali z jajci in igračkali z zelenjavo. Naročite, naj vam to odnesejo, in prinesejo, kar je še ostalo.
- TIMOTEJ Ob premagovanju jajc smo se tako zabavali, da sploh ne potrebujemo še krožnika slovesnih sprevodov.
- EVZEBIJ Ker pa smo ob Kristusovem navdihu dovolj povedali o prvi povedi, bi želel, da nam tvoja senca osvetli drugo, ki se mi zdi nekoliko manj jasna.
- SOFRONIJ Če ste pripravljeni dobro sprejeti moje besede, vam bom po najboljši moči predstavil svoje mnenje. Kako drugače naj bi sicer senci uspelo osvetliti nekaj, kar je temno?
- EVZEBIJ V imenu vseh ti zagotavljam, da ji bo uspelo. Takšne sence pogosto izžarevajo luč, ki je precej prijetna našim očem.
- SOFRONIJ Zdi se mi, da ta stavek uči isto kot Pavel, ko pravi, da je v življenju več poti, ki vodijo k svetosti. Nekomu ustreza duhovniški poklic, drugemu samsko življenje, tretjemu zakonsko, nekomu samota, spet drugemu pa javno življenje, pač glede na različne telesne in značajske lastnosti. Nekdo se prehranjuje s čimerkoli, nekdo drug razlikuje med različnimi jedmi, nekdo razlikuje med različnimi dnevi, spet drugemu pa so vsi dnevi enaki. S tem hoče Pavel reči, naj vsak počne to, kar ga veseli, ne da bi moral prenašati očitke nekoga drugega. In nihče ne sme drugega zato soditi, temveč sodbo prepustiti Bogu, ki preizkuša srca. Nemaleokrat se namreč zgodi, da je Bogu tisti, ki je, ljubši ob tistega, ki ne je, in tisti, ki zanemarja praznik, ljubši od tistega, ki ga obhaja. In zakonsko življenje enega je lahko Božjim očem ljubše kot samsko življenje mnogih drugih. Senca je povedala svoje.
- EVZEBIJ Samo želim si lahko, da bi večkrat govoril s takšnimi sencami. Če se ne motim, si zadel v polno, in to z jezikom. Tule pa imamo nekoga, ki je živel samsko življenje, a ni eden izmed tistih, ki se dajo kastrirati iz ljubezni do Boga. Tale je bil nasilno skopljen, da bi bolj ugajal trebuhu, dokler Bog ne odpravi trebuha in hrane.³⁵ To je kopun iz našega kokošnjaka. Sam imam najraje kuhanega. Tale juha je precej dobra. To, kar plava v njej, je izbrana ločika. Vsak naj vzame, kar mu prija. A da vas ne zavede, temu bo sledila pečenka, nato sladica, potem pa bo zgodbe konec.
- TIMOTEJ Tvojo ženo pa smo medtem izključili iz gostije.

35 Prim. 1 Kor 6.13.

- EVZEBIJ Ko vi pripeljete svoje, bo prisedla tudi moja. Ali bi bila zdaj kaj drugega kot nema oseba? Njej kot ženski je prijetneje klepetati v ženski družbi, mi pa lahko tako neovirano filozofiramo. Če ne, bi tvegali, da se nam zgodi to, kar se je Sokratu – ko je imel nekoč v gosteh filozofe, ki so imeli raje dolge pogovore kot hrano, in se je razprava zavlekla v nedogled, je Ksantipa od jeze prevrnila mizo.
- TIMOTEJ Po mojem se nam pri tvoji tega ni treba niti najmanj bati. je namreč nadvse nežna ženska.
- EVZEBIJ Zame je vsekakor takšna, da je ne bi želel zamenjati, tudi če bi bilo dovoljeno. Zdi se mi celo, da imam v tem pogledu veliko srečo. Ne strinjam se s tistimi, ki pravijo, da je srečen tisti, ki se nikoli ne oženi. Bolj mi je všeč, kar pravi modri Hebrejec, namreč da je našel srečo tisti, ki je našel dobro ženo.³⁶
- TIMOTEJ Žene so pogosto slabe po naši krivdi: ker smo si takšne izbrali, ker smo jih takšne naredili ali pa, ker jih nismo poučili in izobrazili tako, kot je treba.
- EVZEBIJ Prav imaš. Toda zdaj bi rad slišal razlago tretje povedi in zdi se mi, da nam ima od Boga navdihnjeni Teofil nekaj povedati.
- TEOFIL Pravzaprav sem bil z mislimi bolj pri jedaci, a povedal vam bom, če mi ne boste očitali napak.
- EVZEBIJ Celo radi vidimo, da se zmotiš. Tako nam boš dal priložnost, da najdemo resnico.
- TEOFIL Misel se mi zdi enaka tisti, ki jo izreče Gospod pri preroku Ozeju v šestem poglavju: »Dobroto sem želel in ne daritve, spoznanje Boga bolj kot žgalne daritve.«³⁷ Živo in učinkovito nam to razloži gospod Jezus v devetem poglavju Matejevega evangelija. Ko je sedel pri jedi v hiši Levija, ki je bil cestinar in je k sebi povabil veliko ljudi svojega stanu in svojega poklica, so farizeji – ki so se napihovali od vere v postavo in pri tem zanemarjali nauke, od katerih so bili odvisni vsa postava in preroki – vprašali učence, da bi njihova srca odvrnili od Jezusa, zakaj Gospod je z grešniki. Njihove družbe so se Judje namreč izogibali, saj so želeli, da bi veljali za svetejše, in če so jih kdaj po naključju srečali, so se vrnili domov in si umili telo. In ker so bili učenci še neuki in niso vedeli, kaj naj odgovorijo, je odgovoril Gospod v svojem in njihovem imenu. Ne potrebujejo zdravnika zdravi, je rekel, temveč bolni. Pojdite in učite, kaj pomenijo besede: usmiljenja hočem in ne daritve.

³⁶ Prg 18.29.

³⁷ Oz 6.6.

- Nisem namreč prišel klicat pravičnih, temveč grešnike.³⁸
- EVZEBIJ Sicer si vse skupaj zelo lepo pojasnil s primerjavo mest, kar je odlično pri razlaganju Svetega pisma, vendar bi rad vedel, kaj pomeni za Boga žrtev in kaj usmiljenje. Kako naj si namreč razložimo, da zavrača daritve, ko pa je tolikokrat zapovedal, da jih je treba opravljati?
- TIMOTEJ Kako Bog zavrača daritve, nas uči sam v prvem poglavju Iza-ijeve knjige. V postavi so namreč Judom predpisane nekatere stvari, ki bolj nakazujejo na svetost, kot da bi bili njeno bistvo. Takšni so na primer prazniki, sabati, posti, daritve. Poleg tega obstajajo stvari, ki jih je treba opravljati, ker so dobre po naravi, ne zato, ker so ukazane. Bog pa Judov ne zavrača zato, ker obhajajo obrede postave, temveč zato, ker so – nespametni domišljavci – zaradi teh obredov zanemarili tisto, kar Bog od nas še posebej zahteva. Prekipevajoči od skopuštva, napuha, razbojništva, sovraštva, zavisti in drugih grehov so mislili, da jim Bog veliko dolguje, ker so šli za praznike v tempelj, ker so darovali žrtve, ker so se odpovedali prepovedanim jedem in se včasih postili. Oklepali so se senc, bistvo pa zanemarjali. To, da reče »usmiljenja hočem in ne daritve«, pa je po mojem posebnost hebrejskega jezika in pomeni toliko kot »raje imam usmiljenje kot daritev« – tako, kot to razume Salomon, ko reče: »Držati se pravičnosti in pravice je Gospodu ljubše kakor daritev.«³⁹ Poleg tega je vsako dejanje v pomoč bližnjemu v Svetem pismu poimenovano usmiljenje in miloščina, ta beseda pa tudi sama izvira iz milosti. Mislim, da daritev pomeni vse tisto, kar se tiče telesnega obredja in ima kaj skupnega z judovstvom, kot na primer izbira hrane, predpisi glede oblačil, post, obredno darovanje, obvezne molitve, praznični počitek. Ta dejanja, ki jih ob svojem času sicer ne smemo popolnoma zanemariti, vendarle Bogu nehajo biti všeč, če se kdo tako zelo zanaša nanje, da pozabi na usmiljenje, ko ga stiska bližnjega kliče na pomoč. Tudi to, da se izognemo pogovoru s slabimi ljudmi, daje vtis pobožnosti. A če ljubezen do bližnjega zahteva kaj drugega, moramo to odmisлити. Poslušnost je, če počivamo za praznike, a bi bilo brezbožno, če bi zaradi tega dopustili pogubo bližnjega. Spoštovanje Gospodovega dne je tako rekoč daritev, če se spravimo z bratom, pa je usmiljenje. Čeprav se pravičnost lahko nanaša na oblastnike, ki pogosto nasilno zatirajo šibkeje, se mi ne zdi nezaslišano, če bi to povezali s

³⁸ Mt 9,12–13.

³⁹ Prg 21,3.

tistim mestom pri Ozeju: »Spoznanje Boga bolj kot žgalne daritve.« Tisti, ki ne izpolnjuje postave v skladu z božjo voljo, je sploh ne izpolnjuje. Judje so na sabat pomagali oslu, ki je padel v jarek, Kristusa pa obsojali, ker je na ta dan rešil človeka. To je bila krivična obsodba, pri kateri ni nikakršnega spoznanja Boga. Niso namreč vedeli, da so bile te stvari ustvarjene zaradi človeka in ne človek zaradi njih. Ko me ne bi bili pozvali k besedi, bi se sam sebi zdel predrzen. Naj še kdo drug pove kaj primernješega.

- EVZEBIJ To je tako daleč od predrznosti, da se zdi, kakor da sam gospod Jezus govori iz tvojih ust. A medtem ko obilno hranimo svoje duše, ne smemo zanemariti tudi spremljevalcev naših duš.
- TEOFIL Kdo pa so to?
- EVZEBIJ Naša telesa, seveda, ali morda niso spremljevalci duš? Raje jih namreč imenujem tako, kot pa orodja, bivališča ali grobovi.
- TIMOTEJ Ko nasitimo celotno telo, pa res lahko rečemo, da smo se zadoستي najedli.
- EVZEBIJ Vidim, da si nič kaj pogumno ne nalagate na krožnik. Zato bom, če vam je prav, naročil, naj kar prinesejo pečenko, da vam namesto prekrasne gostije ne ponudim predolge. Sicer pa bo to vrhunec tega kosilca. Ovčje pleče, a vrhunske kakovosti, kopun in štiri jerebice. Samo te sem kupil na tržnici, ostalo pa je priskrbela tale posest.
- TIMOTEJ Tole je pravo epikurejsko kosilo, da ne rečem celo sibiritsko.⁴⁰
- EVZEBIJ Pravzaprav je komaj karmelitsko. A kakršnokoli že je, ga dobro sprejmite. Namen je vsekakor dober, četudi je kosilo bolj skromno.
- TIMOTEJ Tvoja hiša pa je tako zgovorna, da ne govorijo samo stene, temveč tudi kozarec.
- EVZEBIJ Kaj pa ti pravi?
- TIMOTEJ Vsak je svoje nesreče kovač.
- EVZEBIJ Vinu se postavlja v bran. Ljudje namreč mrzlico in glavobol, ki ju lahko povzroči pitje, pogosto pripisujejo vinu, čeprav so si to zlo nakopali čisto sami z nezmernim popivanjem.
- SOFRONIJ Moj govori pa grško: ἐν οἴνῳ ἀλήθεια.⁴¹
- EVZEBIJ Ta pa nas opominja, da za duhovnike in kraljeve služabnike

40 Σύβαρις, it. Sibari, bogato mesto v južni Italiji. Njegovi prebivalci so postali znani po uživaštvu in nezmernosti.

41 »V vinu je resnica.«

- ni pametno, da bi se vdajali vinu, saj vino običajno prinese na jezik vse, kar se skriva v srcu.
- SOFRONIJ** Pri Egipčanih je bilo nekoč duhovnikom prepovedano piti vino, čeprav jim ljudje takrat še niso zaupali svojih skrivnosti.
- EVZEBIJ** Danes je dovoljeno piti vino vsem. Koliko je to koristno, ne vem. Evlalij, kakšno knjižico si vzel iz mošnje? Izredno lepa se mi zdi, saj je navzven vsa pozlačena.
- EVLALIJ** Pa tudi znotraj je več kot z biseri posuta. Pavlova pisma so, ki jih kot svojo edino dragocenost ves čas nosim s seboj. Zdaj pa sem jo izvlekel na dan, ker sem se ob tvojem odgovoru spomnil na neko mesto v njej, s katerim sem se nedavno tega dolgo ubadal in si še vedno nisem čisto na jasnem. Najdemo ga v šestem poglavju prvega pisma Korinčanom: »Vse mi je dovoljeno, vendar ni vse koristno. Vse mi je dovoljeno, toda jaz se ne bom dal ničemur podvreči.«⁴² Prvič, če naj verjamemo stotikom, ni koristno nič, kar ni tudi častno. Kako torej Pavel razlikuje med tistim, kar je dovoljeno, in tistim, kar je koristno? Kurbati se in pijančevati zagotovo ni dovoljeno, kako je torej mogoče, da je »vse dovoljeno«? Če ima namreč Pavel v mislih neko določeno vrsto stvari, za katere želi, da so vse dovoljene, po smislu tega mesta ne morem dovolj zanesljivo dognati, katere so te stvari. Iz tistega, kar neposredno sledi, je mogoče sklepati, da govori o izbiri jedi. Nekateri namreč ne jedo daritev malikom, drugi se odpovedujejo hrani, ki jo je prepovedal Mojzes.⁴³ O daritvah malikom govori osmo poglavje. V desetem poglavju pa znova beremo kot nekakšno pojasnilo k temu mestu: »Vse mi je dovoljeno, vendar ni vse koristno. Vse mi je dovoljeno, toda vse ne izgrajuje. Nihče naj ne išče svoje koristi, temveč korist drugega. Vse, kar je v mesnici naprodaj, jejte.«⁴⁴ To, kar k temu doda Pavel, se po mojem sklada s tistim, kar je rekel zgoraj: »Jedi so za trebuh in trebuh je za jedi. Bog pa bo oboje odpravil.«⁴⁵ Da pa je tu mislil tudi na izbiro hrane Judov, kaže zaključek desetega poglavja: »Ne bodite v spotiko ne Judom ne Grkom ne Božji Cerkvi. Tako skušam tudi jaz v vseh rečeh ugoditi vsem, pri tem pa ne iščem svoje koristi, ampak to, kar je koristno za mnoge, da bi se rešili.«⁴⁶ Ko govori poganom, se zdi, da govori o daritvah malikom; ko govori Judom, verjetno misli na njihovo izbiro hrane; ko govori cerkvi

42 1 Kor 6.12.

43 3 Mz 11.

44 1 Kor 10.23–25.

45 1 Kor 6.13.

46 1 Kor 10.32–33.

božji, ima v mislih bolehnost iz obeh skupin. Torej je bilo vsem dovoljeno jesti katerokoli hrano, čistim pa je bilo vse čisto. Lahko pa se zgodi, da ni koristno. Evangeljska svoboda je omogočala, da je bilo vse dovoljeno. Toda ljubezen povsod stremi k tistemu, kar je v dobro bližnjemu, in pogosto ne upošteva tega, kar je dovoljeno, saj rajši podpira blagor bližnjega, kot da bi uživala svojo svobodo. A tu vidim dvojno težavo. Prva je ta, da ni v vsem govoru ne pred ne za tem mestom ničesar, kar bi bilo z njim smiselno povezano. Korinčanom je namreč očital, da so bili uporni, da so bili omadeževani od kurbanja, prešuštva in tudi incesta ter da so se pravdali pred brezbožnimi sodniki. Kako je s tem povezano tole: »Vse mi je dovoljeno, vendar ni vse koristno.«⁴⁷ V nadaljevanju se vrne k izvoru nečistosti, kar je obravnaval že prej, in pri tem neha govoriti o pravdanju. »Telo pa ni za nečistovanje,« pravi, »temveč za Gospoda, in Gospod je za telo.«⁴⁷ Toda tudi to težavo znam kolikor toliko razrešiti, saj se je malo pred tem spomnil tudi malikovanja: »Ne dajte se zavesti, ne nečistniki ne malikovalci ne prešuštniki.«⁴⁸ V nadaljevanju spada uživanje daritev malikom k vrsti malikovanja, zato kmalu zatem doda: »Jedi so za trebuh in trebuh je za jedi«, s čimer želi reči, da je zaradi telesne potrebe včasih dovoljeno jesti karkoli, če ljubezen do bližnjega ne veleva drugače. Nečistost pa je treba zavračati vedno in povsod. Jestiti je nujno in ob vstajenju od mrtvih te nuje ne bo več. Da smo pohotni, pa izvira iz zlobe. Toda še druga težava je, ki je ne znam razrešiti, namreč, kako se s tem ujemajo besede: »Jaz se ne bom dal nikomur podvreči.« Pravi namreč, da ima oblast nad vsem, sam pa da ni v nikogaršnji oblasti. Če o njem rečemo, da je v tuji oblasti, ki se umakne, da ne bi prizadela, potem v devetem poglavju govori o sebi: »Čeprav sem osvobojen vseh, sem vendar postal služabnik vseh, da bi jih vse pridobil.«⁴⁹ To je po mojem težava, na katero je naletel sveti Ambrož, ki meni, da je pravi namen apostola utreti pot k tistemu, kar pravi v devetem poglavju: da ima tudi on pravico delati to, kar so delali drugi, apostoli ali lažni apostoli, namreč jemati živež od tistih, katerim pridiga evangelij.⁵⁰ A tega, čeprav bi lahko, ni naredil, da bi tako pomagal Korinčanom, ki jim je očital tako številne in hude grehe. Poleg tega je tisti, ki nekaj prejme, na nek način podre-

47 1 Kor 6.13.

48 1 Kor 6.9.

49 1 Kor 9.19.

50 *Patrologia Latina* 17.213.

jen tistemu, od katerega prejme, in se mu nekoliko zmanjša ugled. Tisti, ki prejme, namreč manj svobodno graja, tisti, ki da, pa prav tako ne prenaša več očitkov od tistega, kateremu je dal. Na ta način se je torej Pavel odpovedal tistemu, kar je bilo dovoljeno, da bi tako podprl apostolsko svobodo, saj je želel, da ne bi bila v tem smislu od nikogar odvisna in da bi lahko onim svobodneje in z večjo veljavo očital njihove grehe. Ambrozijeva misel mi je pravzaprav precej všeč. Če pa bi to mesto kdo raje pripisal hrani, je po mojem Pavlove besede – »jaz se ne bom dal nikomur podvreči« – mogoče razumeti tako: čeprav se včasih odpovem daritveni hrani in tisti, ki jo je prepovedal Mojzes, da bi s tem delal v dobro bližnjemu in prispeval in k razširjanju evangelija, je moja duša vendarle svobodna in ve, da sme zaradi telesne potrebe jesti katerokoli hrano. Lažni apostoli pa so skušali prepričati, da je kakšna hrana nečista sama po sebi in da se je ni treba samo občasno izogibati, temveč se ji je treba odreči za vedno, kot da je že po naravi slaba, in sicer nič drugače, kot se odrečemo umoru ali prešuštvu. Ti, ki so bili tako zavedeni, so padli pod tujo oblast in izgubili evangeljsko svobodo. Samo Teofilakt je, kolikor vem, uvedel razlago, ki je drugačna od vseh ostalih: »Jesti je dovoljeno katerokoli hrano, toda jesti brez mere ni koristno. Iz preobilja se namreč rodi nečistost.«⁵¹ Po mojem to pojmovanje, čeprav je pobožno, vendarle ne ustreza temu mestu. Pojasnil sem vam, kaj me muči. Vam pa ostaja, da me ljubeznivo rešite te negotovosti.

EVZEBIJ Ti pa res dobro služiš svojemu imenu.⁵² Kdor zna tako predstaviti vprašanje, ne potrebuje drugega, da bi nanj odgovoril. Svoje dvome si tako dobro predstavil, da sem sam nehal dvomiti, čeprav Pavel v tem pismu pogosto prehaja od enega argumenta k drugemu in pozneje spet nadaljuje, kjer je prej končal.

HRIZOGLOT Če se ne bi bal, da bi vas s svojo klepetavostjo odvrnil od jedi, in če bi mislil, da je prav, da se v tako svete pogovore vmešavajo besede poganskih piscev, bi tudi sam omenil nekaj, kar sem danes prebral in me ni spravilo v negotovost, temveč me je neizmerno razveselilo.

EVZEBIJ Pravzaprav ne smemo ničesar, kar je pobožno in vodi k lepim navadam, imenovati pogansko. Svetemu pismu je seveda povsod treba namenjati prvo mesto, pa vendar pogosto naletim na izreke starih ali zapise poganov, tudi pesnikov, ki so tako čisti,

⁵¹ *Patrologia Graeca* 124.631.

⁵² Gr. εὖ λαλεῖν: »dobro govoriti«.

sveti in božanski, da nikakor ne bi mogel verjeti, da ni njihovih src, ko so to pisali, spodbujalo kakšno dobro božanstvo. Morda se Kristusov duh razliva širše, kot smo mislili. V vrstah svetnikov je veliko takšnih, ki jih še ni na naših seznamih. Med prijatelji najbrž lahko izrazim svojo ljubezen: ne morem brati Ciceronovih knjig o starosti, o prijateljstvu, o dolžnostih ali razprav v Tuskulu, ne da bi večkrat poljubil knjigo in počastil tisto sveto srce, ki ga je navdihnilo nebeško božanstvo. Ko pa po drugi strani berem novejše pisce, ki učijo o državi, gospodarstvu ali etiki – za božjo voljo, kako medli so v primerjavi s prvimi, kot da sploh ne čutijo tega, kar pišejo. Lažje bi preživel izgubo celotnega Skota in kar nekaj njemu podobnih kot samo Cicerona ali Plutarha. Saj ne, da prve v celoti zavračam, a pri zadnjih dveh čutim, da postajam boljši, pri prvih pa sem po branju, ne vem kako to, hladneje razpoložen do prave vrline in bolj nagnjen k prepirljivosti. Zato se nič ne boj in povej, karkoli si mislil.

HRIZOGLOT Za večino knjig o filozofiji, ki jih je napisal Ciceron, se zdi, da dihajo nekaj božanskega, vsekakor pa se mi zdi knjiga, ki jo je že kot starec napisal o starosti, κύκνειον ἄστυα,⁵³ kakor pravijo Grki v pregovoru. Danes sem jo znova prebral in si zapomnil tele besede, ki so mi prijale nad vsemi ostalimi: »Če bi mi kak bog namenil, da bi se iz svoje starosti vrnil v otroštvo in se cmeril v zibki, bi ga odločno zavrnil: saj menda ne bi želel, da me po končani tekaški tekmi od cilja poklicujejo nazaj na začetek. Saj kaj pa je v tem življenju prijetnega? Ali ni, nasprotno, polno trpljenja? Pa tudi če ni, vsekakor je polno naveličanosti in težav. Ne bi želel objokovati življenja, kot so to pogosto počeli mnogi, celo izobraženi. Ni mi žal, da sem živel, saj sem živel tako, da po mojem nisem živel zaman. Iz tega življenja odhajam kot iz gostišča, ne kot iz svoje hiše. Narava nam je namreč dala prostor le za začasno bivanje, ne pa na stalno namestitev. O srečni dan, ko bom odšel na tisto zborovanje duš in zapustil gnečo in umazanijo tega sveta.«⁵⁴ Toliko od Katona. Ali bi kristjan lahko rekel še kaj svetejšega? O da bi bili takšni pogovori vseh menihov, zlasti s svetimi devicami, kot je bil pogovor tega ostarelega pogana s poganskimi mladeniči.

EVZEBIJ Nekdo bo gotovo trdil, da si je Ciceron ta pogovor izmislil.

HRIZOGLOT Vseeno mi je, ali te častivredne besede pripadajo Katonu, ki jih je čutil in izrekel, ali Ciceronu, ki je v umu oblikoval te

⁵³ Labodji spev.

⁵⁴ Ciceron, *De senectute*.

božanske misli in s peresom vso to odličnost enako mojstrsko prelil na papir. Vsekakor pa menim, da je bil Katon, četudi ni izrekel prav teh besed, vendarle navajen v pogovorih govoriti podobne reči. Pa tudi Ciceron gotovo ni bil tako nesramen, da bi si izmislil drugačnega Katona, kot je bil v resnici, in da v dialogu ne bi upošteval tega, kar se pričakuje pri tej vrsti pisanja, zlasti ker je v srcih ljudi tistega časa živel še svež spomin na tega moža.

TEOFIL

Kar praviš, je zelo verjetno res. A povedal ti bom, na kaj sem pomislil, medtem ko si navajal Cicerona. Pri sebi sem se pogosto čudil, kako si vsi želijo dolgega življenja in se na moč bojijo smrti, kljub temu pa bi težko našel koga – pa ne starca, temveč moža zrelih let –, ki bi odgovoril enako kot Katon, če bi ga vprašal, ali bi se želel vrniti v mladost, če bi imel to možnost, in še enkrat doživeti vse dobro in slabo, kar se mu je pripetilo v življenju. Še posebej, ko bi si v spomin priklical vse, kar je doživel, pa naj bo veselo ali žalostno. Pogosto je namreč tudi spomin na prijetne stvari povezan s sramom ali grizenjem vesti, tako da se srce tudi ob teh ne zgrozi nič manj kot ob žalostnih. Mislim, da so nam to pokazali nadvse modri pesniki, ki pišejo, da duše zgrabi hrepenenje po telesih, ki so jih pustile za seboj, šele takrat, ko se dobro napijejo pozabe iz reke Lete.

URANIJ

Ob tem se prav res lahko čудиš in tudi sam sem to opazil pri nekaterih. Kako zelo mi je všeč tale misel: »Ni mi žal, da sem živel!« Koliko kristjanov v življenju ravna tako, da bi lahko tudi zase uporabili besede tega starca? Ljudje mislijo, da niso živeli zaman, če ob smrti zapustijo bogastvo, pa naj bo nako-pičeno na pravičen ali nepravičen način. Katon pa meni, da zato ni zaman živel, ker se je državi predstavljal kot nedotakljiv in svet državljan, kot nepodkupljiv uradnik in ker je tudi naslednikom zapustil spomenike svoje vrline in prizadevnosti. Le kaj bi bilo še mogoče reči bolj božanskega od tega: »Iz tega življenja odhajam kot iz gostišča, ne kot iz svoje hiše.« V gostišču lahko ostanemo tako dolgo, dokler nam gostitelj ne ukaže, naj odidemo. Nikogar pa zlahka ne izženeš od doma. Pa vendar nas tudi od tam velikokrat preženejo zrušitev, požar ali kaka druga nesreča. In tudi če se ne zgodi nič od tega, nas hiša, ki se zruši od starosti, opozori, da je čas za odhod.

NEFALIJ

Nič manj izvrstno ni tisto, kar pove Sokrat pri Platonu, namreč da je človeška duša v telo postavljena kakor v utrdbo, iz katere ne smemo oditi brez dovoljenja poveljnika in v kateri ne

smemo ostati dlje, kot ustreza tistemu, ki nas je tja namestil.⁵⁵ Platon je torej še jasnejši, saj namesto hiša reče utrdba, ker v hiši samo bivamo, v utrdbi pa imamo neko nalogo, ki nam jo je določil naš poveljnik. To se čisto ujema s Svetim pismom, ki človeško življenje ponekod imenuje vojna, drugod pa tekma.

URANIJ Meni pa se zdi, da se Katonov govor lepo ujema s Pavlovim, ki je v pismu Korinčanom nebeško bivališče, ki ga pričakujemo po tem življenju, imenoval οίκια in οικετήριον, torej dom ali bivališče. Tole telesce pa imenuje šotor, grško σκῆνος. »Dokler namreč živimo v tem šotoru,« pravi, »vzdihujemo in skrbi nas.«⁵⁶

NEFALIJ Ujema pa se tudi s Petrovimi besedami: »Mislim pač, da je prav,« pravi, »da vas spominjam in vas tako spodbujam, dokler še živim v tem šotoru. Vem namreč, da bo moj šotor kmalu odložen.«⁵⁷ Saj kaj pa nam drugega kliče Kristus, kot to, da naj živimo in bdimo, kot da bomo pri priči umrli, in si tako prizadevamo za dobre stvari, kot da bomo večno živeli? Ali se nam ne zdi, ko to slišimo – o ti prečudoviti dan! –, da poslušamo samega Pavla, ki pravi: »Hrepenim, da bi se razrešil in bil s Kristusom.«⁵⁸

HRIZOGLOT Kako srečni so tisti, ki v takšnem duhu pričakujejo smrt! Toda v Katonovem govoru, čeprav je vrhunski, vendarle lahko pograjamo samozavest, ki precej spominja na napuh, ta pa bi moral biti kristjanu zelo tuj. Sicer pa se mi zdi, da pri poganih še nikoli nisem prebral ničesar, kar bi bolj značilno za pravega kristjana, kot tisto, kar je Sokrat rekel Kritonu, tik preden je spil strup trobelike: »Ali bo moje delo gospodu všeč, ne vem,« pravi. »Vsekakor pa sem si zvesto prizadeval, da bi mu ugajal. Imam pa kar nekaj upanja, da bo moje poskuse dobro sprejel.«⁵⁹ Ta mož je bil tako nezaupljiv do svojih dejanj, da je zaradi želje po uboganju božje volje vendarle srčno upal, da bo Bog v svoji dobroti vesel tega, da se je trudil dobro živeti.

NEFALIJ Res občudovanja vredna duša za nekoga, ki ni nikoli spoznal Kristusa in Svetega pisma. Ko berem takšne reči o teh možeh, se komaj premagujem, da ne vzkliknem: »Sveti Sokrates, prosí za nas!«

HRIZOGLOT Meni pa se pogosto ne uspe zadržati, da ne bi imel kar najboljših pričakovanj za duši Vergilija in Horacija.

⁵⁵ Platon *Fajdon* 62a–b.

⁵⁶ 2 *Kor* 5.1.

⁵⁷ 2 *Pet* 1.13–14.

⁵⁸ *Fil* 1.23.

⁵⁹ Citata ne najdemo ne na koncu *Fajdona*, kjer bi ga pričakovali, ne pri Ksenofontu ne v Plutarhovem *De genio Socratis*.

- NEFALIJ A koliko kristjanov sem videl, ki so umrli čisto hladni! Nekateri verjamejo v stvari, v katere ne bi smeli verjeti, nekateri ob spominu na svoje grehe in zaradi dvomov, ki jim jih vsiljujejo neuki ljudje, skoraj v brezupu spustijo dušo.
- HRIZOGLOT Saj ni čudno, da umrejo tako, ko pa so celo življenje toliko filozofirali o obredih.
- NEFALIJ Kaj misliš s tem?
- HRIZOGOT Povedal ti bom, a bi rad pred tem kolikor je mogoče odločno poudaril, da ne obsojam zakramentov in cerkvenih obredov, temveč jih na vso moč odobravam. Sem pa proti brezbožnim in vraževernim, ali, da se izrazim kolikor je mogoče milo, prepustim in neukim ljudem, ki ljudstvo učijo, naj verjamejo v te reči in zanemarjajo tiste, ki nas naredijo prave kristjane.
- NEFALIJ Še vedno ne razumem prav dobro, kaj hočeš reči.
- HRIZOGLOT Pojasnil bom tako, da boš razumel. Če pogledaš kristjane, ali niso njihova življenja od glave do pet v obredih? Kako vestno se pri krstu izvajajo stari cerkveni obredi! Komaj otrok stopi skozi cerkvena vrata, že sledi izganjanje hudiča, guljenje katekizma, sprejemanje zaobljub, odpovedovanje hudiču z vsem njegovim bliščem in nasladami. Nato ga mazilijo, popišejo, posipajo s soljo, poškropijo, botre se zadolži, da poskrbijo za njegovo izobrazbo. Ti se s plačilom te zadolžitve znebijo. In že velja deček za kristjana, in na nek način tudi je. Kmalu se ga spet mazili, končno se nauči iti k spovedi, prejme obhajilo, navadi se počivati za praznike, poslušati mašo, se včasih postiti in se odpovedovati mesu. In če se ravna po vsem tem, velja za popolnega kristjana. Poroči se in že je na vrsti nov zakrament – sprejmejo ga med posvečene, znova ga mazilijo in posvetijo, zamenjajo mu oblačila, odžebrajo se molitve. Vse te stvari sicer čisto odobravam. Da se izvajajo bolj iz navade kot iz predanosti, tega ne odobravam. To, da za krščanstvo ni treba ničesar drugega, pa najostreje obsojam. Ob zanašanju na vse to si večina ljudi še vedno na lep ali grd način grabi bogastvo ter se vdaja jezi, poželenju, zavisti in častihlepnosti. In tako končno pridemo do smrti. Znova se pripravljajo obredi. Enkrat ali dvakrat se človeka spove, nato se ga mazili, dá se mu obhajilo, nato prinesejo sveče, križ, blagoslovljeno vodo, priskrbijo odpustke. Mrtvemu se podeli in včasih tudi kupi papeška listina, priredi se veličastna mrtvaška slovesnost, sprejme še ena slovesna zaobljuba, pride nekdo, ki mrtvemu kriči v uho, ta pa včasih celo predčasno umre, če se slučajno zgodi – in pogosto se –, da ima ta, ki kriči, malo močnejši glas

ali da je precej pijan. Teh obredov se je sicer dobro posluževati, zlasti tistih, ki nam jih je posredovala cerkvena tradicija, toda obstajajo tudi globlji načini, ki nam omogočajo, da se vedrega duha in s krščansko vero preselimo na oni svet.

- EVZEBIJ Pobožno in resnično govoriš, toda medtem nihče ne sega po hrani. Da ne bi koga zaslepilo upanje. Povedal sem vam, da pričakujte samo še drugi hod, pa še ta bo kmečki – da se ne bi kdo nadejal fazanov, divjih kur ali atenskih slaščic.⁶⁰ Odnese tole, fant, in postavi na mizo, kar je še ostalo. Kar vidite, ni naš rog obilja, temveč rog pomanjkanja. To je pridelek vrtov, ki ste jih videli. Če vam je kaj všeč, se nikar ne zadržujte.
- TIMOTEJ Toliko vsega je, da se že samo z očmi naješ.
- EVZEBIJ Da pa se ne boste zgražali nad mojo varčnostjo, tale krožnik bi razveselil evangeljskega meniha Hilariona in še sto menihov njegovega časa. Pavel in Anton pa bi lahko cel mesec živele od tega.
- TIMOTEJ Pravzaprav se ga niti Peter, prvi med apostoli, po mojem ne bi branil, ko je gostoval pri usnarju Simonu.
- EVZEBIJ Mislim, da se ga ne bi niti Pavel, ko je se je v nočnih urah ukvarjal s čevljarstvom, ker ga je k temu prisilila revščina.
- TIMOTEJ Božji dobroti moramo biti hvaležni. Sicer pa bi sam rajši trpel lakoto s Petrom in Pavlom, če bi le lahko hrano, ki bi manjkala telesu, nadomestil s priboljški za dušo.
- EVZEBIJ Od Pavla bi se morali naučiti živeti v obilju in trpeti lakoto. Ko nam nekaj manjka, se zahvalimo Jezusu Kristusu, ki nam daje možnost, da se naučimo varčnosti in potrpljenja. Ko imamo vsega dovolj, se zahvalimo njegovi darežljivosti, ker nas s svojo prijaznostjo vabi in spodbuja, da bi ga ljubili. Medtem ko zmerno in varčno uživamo vse, kar nam je radodarno namenila božja dobrota, pomislimo na reveže, za katere je Bog želel, da jim manjka to, česar imamo mi v obilju – tako drug drugemu dajemo priložnost za krepostno življenje. Obilje vsega nam je dal namreč zato, da bi pomagali bratom v revščini in si tako zaslužili njegovo usmiljenje. Oni, poživljeni od naše prijaznosti, pa se zahvaljujejo Bogu za našo dobro voljo in prosijo za nas v svojih molitvah. Ravno pravi čas sem se spomnil. Hej, fant! Naroči moji ženi, naj pošlje preostanek pečenke naši Guduli. To je naša noseča sosedka. Imetja nima veliko, ima pa nadvse veliko srce. Njen mož, zapravljivec in lenuh, je pred kratkim preminil, zapustil

⁶⁰ Prim. *Adagia* 2.3.100.

pa ji ni ničesar razen črede otrok.

TIMOTEJ Kristus je zapovedal, da je treba dati vsakomur, ki prosi. Toda če bom to upošteval, bom v enem mesecu sam prosjačil.

EVZEBIJ Mislim, da ima Kristus v mislih tiste, ki prosijo za najnujnejše. Tisti namreč, ki prosijo, zahtevajo ali izsiljujejo velike vsote, da z njimi prirejajo razkošne pojedine ali, še huje, da z njimi dajejo duška svoji zapravljivosti in nasladam – če tem ne uslišimo prošenj, je to dejanje usmiljenja. Pravzaprav je celo rop dajati ljudem, ki bodo dobljeno porabili za slabe namene, namesto da bi dali bližnjim za najnujnejše potrebe. Zato se mi zdi, da komaj lahko rečemo, da ni smrtni greh, če se z ogromnimi stroški gradijo ali krasijo samostani ali cerkve, medtem ko toliko živih Kristusovih templjev hira od lakote, drgeta zaradi golote in trpi zaradi pomanjkanja najnujnejšega. Ko sem bil v Angliji, sem videl grobnico božanskega Thomasa,⁶¹ okrašeno s številnimi in neprecenljivimi dragulji ter drugimi bogataškimi čudesi. Jaz bi vse to razkošje razdelil revežem in ga ne bi pustil tam za gospodo, ki bo nekega dne vse pokradla. Grob bi raje okrasil z vejami in cvetjem. Po mojem bi bilo to presvetemu možu ljubše. Ko sem bil v Lombardiji, sem videl neki samostan kartuzijanskega reda, nedaleč od Pavie. V njem je cerkev, ki je zunaj in znotraj, od temeljev do vrha, zgrajena iz sijočega marmorja, in skoraj vse, kar je v njej, je iz marmorja, oltar, stebri in grobnice. Čemu je bilo treba zapraviti toliko denarja, da lahko zdaj nekaj samotarskih menihov poje v cerkvi iz marmorja? Njim je ta cerkev bolj v breme kot v korist, saj jih pogosto nadlegujejo gostje, ki se ne podajajo tja zaradi drugega kot zato, da bi si ogledali to marmorno cerkev. In kar je še bolj noro, tam sem izvedel, da jim vsako leto pošljejo tri tisoč dukatov za gradnjo samostana. Obstajajo ljudje, ki mislijo, da bi bilo nezaslišano, da bi ta denar proti volji donatorja porabili za pobožne namene. Čeprav jim sploh ne bi bilo treba graditi, imajo rajši, da njihova gradnja propade. Ta dva primera sem omenil, ker izstopata, sicer pa je povsod po naših cerkvah veliko podobnih. To se mi zdi bolj ošabnost kot usmiljenje. Bogataši se potegujejo za grobnice v cerkvah, v katerih svojčas ni bilo prostora niti za svetnike. Naročajo si kipe, portrete, skupaj z imeni in zaslugami. S tem zasedejo dobršen del cerkve in po mojem bodo nekoč zahtevali, naj se njihovi posmrtni ostanke položijo kar v sam oltar. Morda bo kdo rekel: Ali torej misliš, da bi bilo treba njihovo darežljivost prezreti?

61 Thomasa Becketa.

Nikakor ne, če je to, kar ponujajo, vredno božjega hrama. Toda če bi bil jaz duhovnik ali škof, bi spodbujal te debele dvorjane in barantače, naj, če se želijo pri Bogu odkupiti za svoje grehe, svoj denar skrivaj namenijo revnim. Menijo namreč, da je metanje denarja skozi okno, če se ga tako, malo po malo, skrivaj razdeljuje za pomoč šibkejšim. Jaz mislim, da ni noben denar namenjen čemu boljšemu, kot tisti, za katerega si sam Kristus, najzanesljivejši upnik, želi, da bi ga namenili njemu.

- TIMOTEJ Ali meniš, da darovanje samostanom ni dobro porabljen denar?
- EVZEBIJ Tudi njim bi kaj dal, če bi bil bogat, a le za nujne stvari, ne za razkošje. In sicer bi daroval tistim, za katere bi začutil, da si prizadevajo za pravo vero.
- TIMOTEJ Mnogi so mnenja, da dajanje tem javnim fehtarjem ni ravno najbolj priporočljivo.
- EVZEBIJ Tudi njim je treba včasih kaj dati, toda preudarno. Zdelo pa bi se mi pametno, da bi vsako mesto poskrbelo za svoje in ne bi trpelo potepuhov, zlasti zdravih, ki tekajo sem ter tja in jim je, če mene vprašate, treba prej kot denar priskrbeti kakšno delo.
- TIMOTEJ Komu je torej po tvojem treba najprej darovati, koliko in do kdaj?
- EVZEBIJ To bi zelo težko podrobno opisal. Najprej si je treba želeti vsem pomagati. Nato bi v skladu s svojim siromaštvom podaril, kar bi lahko, in vsakokrat, ko bi se za to ponudila priložnost – in to zlasti tistim, za katere vem, da so res revni in pošteni. Če bi meni zmanjkalo sredstev, bi tudi druge spodbujal k dobroti.
- TIMOTEJ Ali dovoliš, da smo tu, v tvojem kraljestvu, popolnoma odkriti?
- EVZEBIJ Tako je, in sicer še bolj odkriti, kot bi bili pri sebi doma.
- TIMOTEJ Prevelikega zapravljanja v cerkvah ne odobravaš, sam pa bi vendarle lahko tole hišo zgradil precej skromnejšo.
- EVZEBIJ Se čisto zavedam, da je kar lepa, oziroma, če ti je ljubše, imenitna. Toda če se ne motim, nikakor ni razkošna. Še tisti, ki se preživljajo s prosjačenjem, gradijo veličastneje. Poleg tega moji vrtovi, kakršnikoli že so, dajejo prispevke za revne. In vsak dan dam nekaj denarja na stran ter varčujem na sebi in svoji družini, da lahko več darujem ubogim.
- TIMOTEJ Če bi vsi tako razmišljali, bi veliko ljudi, ki danes trpijo nedostojno revščino, bolje živelo. Po drugi strani pa bi bilo tudi veliko manj debelih, ki bi si zaslužili, da bi jih pomanjkanje naučilo zmernosti in skromnosti.

- EVZEBIJ Morda je vse to res. Toda ali želite, da si po teh neokusnih slaščicah privoščimo še kaj sladkega?
- TIMOTEJ Več kot dovolj je bilo sladkarij.
- EVZEBIJ Prinesel bom nekaj, česar se ne boste branili, tudi če ste siti.
- TIMOTEJ Kaj pa?
- EVZEBIJ Knjigo evangelijev – da vam najboljše, kar imam, postrežem na koncu. Beri, fant, od tam, kjer si prej končal.
- FANT »Nihče ne more služiti dvema gospodarjema: ali bo enega sovražil in drugega ljubil, ali pa se bo enega držal in drugega zaničeval. Ne morete služiti Bogu in mamonu. Zato vam pravim: Ne skrbite za svojo dušo, kaj boste jedli ali kaj boste pili, in ne za svoje telo, kaj boste oblekli. Ali ni življenje več kot jed in telo več kot obleka?«⁶²
- EVZEBIJ Vrni mi knjigo, prosim. Zdi se mi, da na tem mestu Jezus Kristus dvakrat pove eno in isto. Namesto tistega, kar reče najprej – *sovražil*, namreč kmalu zatem uporabi besedo *zaničeval*. In za tisto, kar najprej imenuje *ljubil*, zatem uporabi *se ga bo držal*. Osebi se zamenjata, pomen pa ostane enak.
- TIMOTEJ Ne razumem čisto dobro, kaj bi rad povedal.
- EVZEBIJ Ponazorimo torej matematično, če vam je prav. V prvem delu za eno uporabimo A, za drugo B. V drugem delu, v obratnem vrstnem redu, uporabimo za eno B, za drugo pa A. Torej, ali bo sovražil A in ljubil B ali pa se bo držal B in zaničeval A. Ali ni očitno, da je A dvakrat sovražen, B pa dvakrat ljubljen?
- TIMOTEJ Popolnoma očitno.
- EVZEBIJ V tej zvezi sta dve nasprotni misli – zlasti ker sta ponovljeni – ali pa vsaj različni. Sicer pa, ali ne bi bilo nesmiselno reči: »Ali me bo Peter premagal, jaz pa bom poražen ali pa bom jaz poražen, Peter pa me bo premagal«?
- TIMOTEJ Bog se usmili, to je krasen primer dlakocepstva.
- EVZEBIJ Krasen bo takrat, ko mi poveste, kaj je pri tem krasnega.
- TEOFIL Moja duša sanjari in hoče spraviti na svet nekaj, kar mi ni znano. Če vam je po volji, vam bom to, karkoli že je, predstavil, vi pa boste ali razlagalci sanj ali porodničarke.
- EVZEBIJ Čeprav na splošno velja, da ni dober znak, če nekdo med gostijo razmišlja o svojih sanjah, in ni ravno vljudno rojevati vpriču toliko ljudi, z veseljem sprejmemo te tvoje sanje, ali, če ti je ljubše, sad tvoje duše.

62 Mt 6.24–25.

- TEOFIL Zdi se mi, da je v tem govoru bolje zamenjati stvari kot osebe in da se besedi *enega* in *drugega* ne nanašata na A in B, temveč se lahko vsaka beseda nanaša na katerokoli od ostalih dveh, istočasno pa je beseda, ki jo izbereš, nasprotna tistemu, kar označuje druga beseda. Kakor da bi rekli: ali izključiš A in izbereš B, ali pa izbereš A in izključiš B. Tukaj lahko vidite, da oseba ostane enaka, same stvari pa se zamenjajo. Ob tem pa velja, da če lahko to izjavimo glede A, lahko enako rečemo tudi glede B. Ali izključiš B in sprejmeš A ali pa sprejmeš B in izključiš A.
- EVZEBIJ Zelo jasno si nam razložil problem in noben matematik ga ne bi bolje narisal v prah.⁶³
- SOFRONIJ Meni se zdi večja težava to, da nam prepoveduje, da bi se nas skrbelo glede jutrišnjega dne. Saj je tudi sam Pavel garal z rokami, da bi si priskrbel živež, in ostro graja tiste, ki živijo od dela tujih rok. Opozarja jih, naj delajo in z rokami naredijo kaj dobrega, da bodo imeli s čim pomagati tistim, ki trpijo pomanjkanje. Ali ni delo, s katerim revni mož hrani svojo drago ženo in ljubke otroke, pobožno in sveto?
- TIMOTEJ To vprašanje je po mojem mogoče rešiti na več načinov. Najprej gre za to, da se te besede nanašajo predvsem na tiste čase. Od apostolov, ki so zaradi oznanjanja evangelija hodili na dolga potovanja, se ni smelo pričakovati, da si na vsak način sami priskrbijo živež, saj niso imeli možnosti, da bi z ročnim delom priskrbeli hrano, zlasti zato, ker se niso spoznali na nič drugega kot na ribištvo. Zdaj so drugačni časi, ko imamo vsi radi brezdelje, od dela pa bežimo. Obstaja pa še drug način. Kristus ni prepovedal prizadevnosti, temveč zaskrbljenost. Kot zaskrbljenost pa razume tisti splošni vzgib ljudi, da se z ničimer ne obremenjujejo bolj kot s tem, kako bodo prišli do živeža, ter tako zanemarijo vse ostalo, samo še s tem se ukvarjajo in samo to jih obseda. Nekaj takega nam želi povedati gospod, ko pravi, da človek ne more služiti dvema gospodarjema. Tisti, ki je z vsem srcem nečemu vdan, postane suženj. Želi torej, da bi se posvečali predvsem širjenju evangelija, toda ne samo temu. Pravi namreč: »Iščite najprej božje kraljestvo in dano vam bo.«⁶⁴ Ne reče samo *iščite*, temveč *iščite najprej*. Sicer pa mislim, da je beseda *jutrišnji* hiperbola in da označuje nekaj širšega. Pohlepneži tega sveta so namreč navajeni, da še za potomce mrzlično nabirajo in iščejo.

⁶³ Prah, v katerega so stari matematiki risali svoje geometrijske like.

⁶⁴ Mt 6,33.

- EVZEBIJ Sprejmemo tvojo razlago. Kaj pa hoče reči s temi besedami: »Ne skrbite za svoje dušo, kaj boste jedli in kaj boste pili?«? Resda telo oblačimo, toda duša ne je.
- TIMOTEJ Z dušo tu po mojem misli življenje. To je v nevarnosti, če mu odrečeš hrano. Drugače pa je, če odstraniš oblačilo, ki se uporablja bolj zaradi spodobnosti kot zaradi potrebe. Če koga doleti golota, ne umre takoj. Če ostane brez hrane, pa to pomeni gotovo smrt.
- EVZEBIJ Ne razumem čisto, kako je ta misel povezana s tem, kar sledi: »Ali ni življenje več kot jed in telo več kot obleka?« Če je namreč življenje dragoceno, je treba še toliko bolj skrbeti, da ga ne izgubimo.
- TIMOTEJ Ta argument ne pojasni naše težave, temveč jo še bolj zaplete.
- EVZEBIJ Toda Kristus ne misli tako, kot si ti razlagaš, temveč s tem argumentom povečuje naše zaupanje v Očeta. Če nam je dobri Oče zastonj in iz svojega dal najdragocenejšo, bo dodal tudi to, kar je manj pomembno. Ta, ki nam je dal dušo, nam ne bo odrekel hrane. Ta, ki nam je dal telo, bo tako ali drugače priskrbel tudi obleko. Ker smo deležni njegove dobrote, se nam ni treba mučiti in obremenjevati z nižjimi stvarmi. Kaj nam torej preostane drugega, kot da ta svet uživamo tako, kot da ga ne bi uživali, ter vse svoje skrbi in prizadevanja preusmerimo v ljubezen do vsega nebeškega in – potem ko se odrečemo mamonu in tudi hudiču z vsemi njegovimi ukanami – navdušeno in z vsem srcem služimo enemu Gospodu, ki ne bo zapustil svojih otrok. Ves ta čas pa se nihče ne je sladice. Pa vendar si lahko kar veselo postrežete, saj jih brez prevelikega napora pridelamo doma.
- TIMOTEJ Več kot dovolj smo si nasitili trebuhe.
- EVZEBIJ Želel bi si, da bi si tudi duše.
- TIMOTEJ Te smo si pa še bolj.
- EVZEBIJ Odnesi jih torej, fant, in prinesi čeber. Umijmo se, prijatelji, da – če smo med gostijo morda kaj grešili – očiščeni zmolimo molitev gospodu. Če vam je prav, bi dokončal Hrizostomovo molitev, ki sem jo prejle začel.
- TIMOTEJ Kar nadaljuj, prosim.
- EVZEBIJ Slava tebi, gospod, slava tebi, sveti, slava tebi, kralj, ker si nam podaril hrano. Navdaj nas z veseljem in srečo v svetem Duhu, da bomo v tvojih očeh vredni in se ne bomo sramovali, ko boš vsakomur povrnil po njegovih delih.⁶⁵

65 *Patrologia Graeca* 58.545.

- FANT Amen.
- TIMOTEJ Nadvse pobožna in čudovita molitev.
- EVZEBIJ Božanski Hrizostom jo je tudi razložil.
- TIMOTEJ Kje pa lahko najdemo to razlago?
- EVZEBIJ V šestinpetdeseti homiliji k Matejevemu evangeliju.
- TIMOTEJ Vsekakor jo bom še danes prebral. Za zdaj pa bi te rad vprašal tole. Zakaj Kristusu trikrat želimo slavo, in to s tremi imeni: kot Gospodu, svetemu, in kralju?
- EVZEBIJ Ker mu pripada prav vsa slava, mi pa ga moramo s trojnim imenom kar najbolj slaviti. Ker nas je s svojo presveto krvjo odrešil tiranije hudiča in nas podredil sebi, ga kličemo Gospod. Poleg tega tudi zato, ker se ni zadovoljil samo s tem, da nam je zastonj odpustil vse grehe, temveč nas je v svojem duhu zbližal s svojo pravičnostjo, da bi stremeli k vsemu, kar je sveto. Sveti ga kličemo zato, ker je posvetitelj vsega. In končno, ker od njega pričakujemo nagrado nebeškega kraljestva, kjer sam že sedi na desnici Boga očeta, mu rečemo tudi kralj. In vso to srečo dolgujemo njegovi prostovoljni dobroti do nas, saj imamo namesto gospodarja – ali rajši tirana – hudiča za gospodarja Jezusa Kristusa; namesto nečistosti in nizkotnih grehov imamo nedolžnost in svetost; namesto pekla imamo radosti nebeškega življenja.
- TIMOTEJ To je pa res pobožna misel.
- EVZEBIJ Ker ste se prvič udeležili gostije pri meni, vas ne morem odsloviti brez daril, toda preprostih, kakršna je bila tudi postrežba. Fantè, prinesi, kar smo pripravili gostom. Popolnoma vseeno je, ali bi raje žrebali ali pa si vsak izbere, kar mu je všeč. Vsa darila so enake vrednosti, torej nikakršne. Tole namreč ni Heliogabalovo žrebanje, da bi kdo dobil sto konjev, nekdo drug pa prav toliko muh.⁶⁶ Štiri knjižice so, dve uri, majhna svetilka in peresnica z egiptovskimi peresi. Če vas kaj poznam, so takšna darila za vas bolj primerna kot kakšni balzami, zobni praški ali oglekala.
- TIMOTEJ Vsa ta darila so tako lepa, da bi težko sami izbrali. Kar sam nam jih razdeli po svoji presoji. Poleg tega bo tako vsak svojega darila še bolj vesel.
- EVZEBIJ V tej knjižici so na pergamentu napisane Salomonove modrosti, pa še pozlačena je, saj je zlato simbol modrosti. Dobi jo naš sivolasec, da bo, kot uči evangelij, modrost dobil tisti, ki

66 Glej *Scriptores Historiae Augustae*, Heliogabalus, 22.

- ima modrost, in je bo tako imel v obilju.
- TIMOTEJ Vsekakor se bom potrudil, da mi je bo več toliko manjkalo.
- EVZEBIJ Tale ura, ki prihaja iz daljnih koncev Dalmacije – če še tako le pohvalim svoje darilce –, je najbolj primerna za Sofronija. Vem namreč, kako je previden s časom in kako ne dovoli, da bi mu kak delček te dragocene dobrine neizkoriščen spolzel iz rok.
- SOFRONIJ Prav nasprotno, lenobo spodbujaš k marljivosti.
- EVZEBIJ Naslednja knjižica vsebuje na pergamentu napisan evangelij po Mateju. Zaslužila bi si, da bi bila spravljena med biseri, če ji ne bi bilo človeško srce ljubše od vsake druge shrambe. Tja jo torej spravi, Teofil, da boš še bolj vreden svojega imena.⁶⁷
- TEOFIL Prav to bom naredil, da ne boš mislil, da je šlo tvoje darilo v napačne roke.
- EVZEBIJ Tole so Pavlova pisma, ki jih rad nosiš s seboj, Evlalij, in imaš Pavla ves čas na jeziku. Na jeziku pa ga ne bi imel, če ga ne bi imel tudi v srcu. Poslej ga boš lažje vzel tudi v roke in imel pred očmi.
- EVLALIJ Tole je pa bolj nasvet kot darilo. Sicer pa ga ni dragocenejšega darila, kot je dober nasvet.
- EVZEBIJ Svetilka je prav primerna za Hrizoglotu, nenasitnega bralca in, kakor pravi Ciceron, pravega knjigožera.⁶⁸
- HRIZOGLOT Dvakrat se ti zahvaljujem. Najprej za tole nenavadno lepo darilo, drugič pa zato, ker dremavega človeka spodbujaš, naj bo bolj čuječ.
- EVZEBIJ Peresnica in peresa v njej pripadajo Teodidaktu, ki veliko in izvrstno piše. Mislim, da so to srečna peresa, saj se bo z njimi slavilo našega gospoda Jezusa Kristusa, še posebej v rokah takšnega umetnika.
- TEODIDAKT Ko bi le lahko dal tudi sposobnosti, tako kot daješ orodje.
- EVZEBIJ V tej knjižici je nekaj izbranih Plutarhových knjig o šegah in navadah, ki jih je večje opisal neki izvrstni poznavalec grške literature. V njih najdemo toliko svetosti, da se mi zdi skoraj čudež, da so se v srcu pogana porodile tako evangeljske misli. To bom dal mlademu Uraniju, prijatelju Grkov. Ostala je še ura, ki jo poklanjam našemu Nefaliju, ki nadvse varčno ravna s časom.

67 Θεός »bog«, φιλεῖν »ljubiti«; Teofil torej pomeni »ta, ki ima rad boga«.

68 Ciceron *In Pisonem* 41.

- NEFALIJ Zahvaljujemo se ti, pa ne samo za darilca, temveč tudi za posvetila. Tole je bilo namreč bolj razdeljevanje hvalnic kot daril.
- EVZEBIJ Pravzaprav se vam moram jaz dvakrat zahvaliti. Najprej zato, ker ste bili zadovoljni s tole revščino, ki sem vam jo ponudil, drugič pa zato, ker ste z učenimi in pobožnimi besedami poživili moje srce. S kakšnimi občutki boste odšli, dragi gostje, ne vem. Jaz se bom od vas vsekakor poslovil boljši in bolj učen. Kolikor vem, vam niso pri srcu ne piščali ne dvorni norčki, kockanje pa še manj. Zato bi, če vam je prav, preživeli še eno urico ob ogledovanju preostalih čudes tele moje palače.
- TIMOTEJ Prav to smo te hoteli kar naravnost prositi.
- EVZEBIJ Kdor drži besedo, ne potrebuje dodatnih prošenj. Tale poletni atrij ste si po mojem že kar dodobra ogledali. Odpira se na tri strani in kamorkoli pogledaš, se očem razodene čudovito zelenje vrtov. Z vrtljivimi steklenimi okni je mogoče prostor po želji zapreti, če postane zunaj neprijetno zaradi megle ali vetra. Z debelimi naoknicami, pritrjenimi na zunanji strani, in s tanjšimi na notranji, je mogoče prostor zaščititi tudi pred soncem, če postane vročina prehuda. Ko tukajle zajtrkujem, imam občutek, kot da zajtrkujem zunaj, ne pa v hiši, saj so tudi zelene stene posute s cvetjem. Tudi slikarije so prav prijetne. Tule je Kristus z izbranimi učenci zadnjič sedel k večerji. Na tejle Herod z usodno gostijo praznuje rojstni dan.⁶⁹ Tule razkošno obeduje oni bogataš iz evangelija, ki gre kmalu zatem v pekel.⁷⁰ Tule pa od vrat odganjajo Lazarja, ki ga bo Abraham kmalu sprejel v svoje naročje.⁷¹
- TIMOTEJ Te zgodbe pa ne poznamo prav dobro.
- EVZEBIJ To je Kleopatra, ki z Antonijem tekmuje v razkošju. Pravkar je spila prvi biser, zdaj pa z roko sega še po drugem.⁷² Tule se borijo Lapiti.⁷³ Aleksander Veliki tu s kopjem prebada Klejta.⁷⁴ Ti primeri nas opozarjajo na zmernost pri jedi ter nas odvrčajo od pijančevanja iz razkošja. Zdaj pa pojdemo v knjižnico, v kateri sicer ni veliko knjig, tiste, ki so, pa so izvrstne.
- TIMOTEJ Ta kraj ima gotovo v sebi nekaj božanskega, tako vse sije.
- EVZEBIJ Tule vidite najboljše od mojih zakladov. Na mizi ste namreč

69 Mt 14.6.

70 Lk 16.1.

71 Lk 16.20.

72 Prim. Plin. *Nat. Hist.* 35.9.

73 Mitološko ljudstvo iz Tesalije, slavno po svojem boju s Kentavri.

74 General Aleksandra Velikega. V bitki pri Graniku je Aleksandru rešil življenje, ta pa ga je nekaj let pozneje ubil med pijanskim preprirom.

videli samo steklo in kositer, v celi hiši pa ni enega samega dragocenega kosa posode, razen pozlačenega kozarca, ki ga iz ljubezni do tistega, ki mi ga je podaril, skrbno hranim. Tale viseča krogla predstavlja vso zemljo. Tule po stenah so precej široko upodobljene posamezne dežele. Na preostalih stenah vidite portrete najpomembnejših avtorjev. Če bi želeli upodobiti prav vse, bi namreč trajalo celo večnost. Na najpomembnejšem mestu je Kristus, tule z iztegnjeno roko sedi na gori. Nad njegovo glavo je oče, ki pravi: »Poslušajte ga.« Sveti Duh ga razprtih kril obliva z močno svetlobo.

- TIMOTEJ Za božjo voljo, to delo je vredno samega Apela.
- EVZEBIJ Knjižnice se drži študijska soba, ki je sicer majhna, a zelo lepa. Ko odmaknemo sliko, odkrijemo majhno ognjišče, če nam je slučajno premrzlo. Poleti je tole videti kot trdna stena.
- TIMOTEJ Občutek imam, kot da je vse iz samih biserov. Pa še čudovit vonj je v zraku.
- EVZEBIJ Za to se še posebej trudim – da je hiša sijoča in prijetnega vonja. To pa res ne stane veliko. Knjižnica ima svojo galerijo, ki gleda na vrt. Ob njej je tudi majhna kapelica.
- TIMOTEJ Ta kraj je prav res vreden božanstva.
- EVZEBIJ Zdaj pa pojdimo k tistim trem prehodom nad potmi, ki vodijo na hišni vrt, kot ste videli prej. Iz teh prehodov se odpira pogled na obe strani, vendar skozi okna, ki jih je zaradi varnosti hiše mogoče zapreti, zlasti na steni, ki ne gleda na vrt. Tule na levi, kjer je več svetlobe in steno prekinja manj oken, je po vrsti upodobljeno celotno Jezusovo življenje v skladu s pripovedjo štirih evangelistov, in sicer do takrat, ko so poslali svetega Duha, in do prve pridige iz apostolskih del. Tudi kraji so označeni, da gledalec ve, ob kateri vodi ali na kateri gori se je dogodek zgodil. Pod slikami so tudi napisi, ki v nekaj besedah povzemajo vso upodobitev, kot na primer tale Jezusov izrek: »Hočem, da si očiščen.«⁷⁵ Na nasprotni strani so ustrezne podobe in prerokbe iz stare zaveze, predvsem iz knjig prerokov in psalmov, ki pravzaprav samo z drugimi besedami povejo življenjsko zgodbo Jezusa in prerokov. Tu se pogosto spreham ob pogovoru s samim seboj ter v duhu premišlujem o oni neizrekljivi odločitvi Boga, da prek svojega Sina odreši človeški rod. Občasno me spremlja žena ali pa kak prijatelj, ki ga veselijo pobožne reči.
- TIMOTEJ Le kdo bi se lahko naveličal takšne hiše?

75 Lk 5.13.

- EVZEBIJ Nihče, ki se je naučil živeti sam s seboj. Na zgornjem robu slikarije, tako rekoč nad vsem ostalim, so portreti rimskih pa-pežev s svojimi imeni. Da se upošteva tudi zgodovina, so na drugi strani portreti cesarjev. Na obeh koncih sta terasi, kjer si lahko odpočijemo ali pa opazujemo sadovnjak in naše ptič-ke. Na skrajnem koncu travnika vidite še eno manjšo zgradbo, kjer v poletnih mesecih večkrat večerjamo. Če kakega člana družine doleti nalezljiva bolezen, ga tam zdravimo.
- TIMOTEJ Nekateri pravijo, da se takšnih bolezní ni treba izogibati.
- EVZEBIJ Zakaj pa se potem izognejo jame ali strupa? Ali se bole-zni manj bojijo samo zato, ker je ne vidijo? Saj tudi stru-pa, ki ga izstrelí iz oči bazilisk, ne vidijo. Če bi okolišči-ne zahtevale, da tvegám življenje za bližnje, se ne bi obo-tavljal. Toda brez potrebe postavljati življenje na koc-ko je nespametno, druge voditi v nevarnost pa kruto. Imamo tudi druge reči, ki so kar prijetne na pogled. Naročil bom ženi, naj vam jih razkaže. Če želite, lahko tu ostanete cele tri dni, hišo pa imejte kar za svojo. Napasite si oči in duha. Mene namreč opravki kličejo drugam. Odjahati moram v ne-kaj sosednjih vasi.
- TIMOTEJ Ali zaradi kakšnih finančnih zadev?
- EVZEBIJ Zaradi denarja pa res ne bi zapuščal takšnih prijateljev.
- TIMOTEJ Torej se verjetno kje pripravljajo na lov.
- EVZEBIJ Vsekakor je lov. Toda ne bom lovil merjascev in jelenov.
- TIMOTEJ Kaj pa potem?
- EVZEBIJ Pojasnil vam bom. V neki vasi je moj prijatelj tako zbo-lel, da je že kar v življenjski nevarnosti. Zdravnik se boji za njegovo telo, mene pa bolj skrbi njegova duša. Zdi se mi, da ni dovolj pripravljen, da bi odšel na oni svet tako, kot se za kristjana spodobi. Stal mu bom ob strani in ga spod-bujal, to mu bo dobro delo, če umre ali pa če ozdravi. V drugi vasi se je vnel hud spor med dvema možema, ki si-cer nista slaba človeka, sta pa trmastega značaja. Bojim se, da bi, če bi se spor zaostрил, v sovraštvo potegnilo še več lju-di. Na vso moč si bom prizadeval, da jima pomagam dose-či spravo. Z obema me namreč veže dolgoletno prijateljstvo. No, takšen plen bom lovil. Če bo lov tako uspešen, kot si že-lim, bomo tule nemudoma priredili praznovanje.
- TIMOTEJ To je pobožen lov. Molili bomo, da bi ti namesto Delije stal ob strani Kristus.
- EVZEBIJ Ta plen bi mi bil ljubši, kot če bi podedoval dva tisoč dukatov.

- TIMOTEJ Ali se kmalu vrneš?
- EVZEBIJ Šele takrat, ko poizkusil prav vse, da bi se stvari rešile, zato vam ne morem natančno reči. Medtem pa vse, kar imam, uživajte, kot da je vaše. In zdravi ostanite.
- TIMOTEJ Gospod Jezus naj te srečno pripelje tja in nazaj.